

Gender Transformation & Empowerment

Lugbara

OSISIA OKU KANSALA RU 'DIYINI RI OKPO FEZU OKU KANSALA RU 'DIYI NI

WOMEN'S DEMOCRACY NETWORK
Empowering Women's Lives
Uganda Chapter

CEWIGO
MAKING POLICIES
WORK FOR WOMEN

Acfode

Mba 3 2013

Ba osisia 'di otu'ba 'diyi:

Rita Aciro Lakor:
Executive Director;
Uganda Women's Network (UWONET)

Perry Aritua:
Executive Director;
Women's Democracy Network (WDN)-Uganda Chapter

Regina Bafaki:
Executive Director;
Action for Development (ACFODE)

Patricia Munabi Babiiha:
Executive Director;
Forum for Women in Democracy (FOWODE)

Robina Rubimbwa:
Executive Director;
Center for Women in Governance (CEWIGO)

Osisia 'di engazu otuta: "Okpo feza driceza ma alea oku distrikiti-a kansala ru 'diyini ri-a" engazu

© Women's Democracy Group 2013

Azita osisia 'di ma dria ci. 'Ba eco osisia 'diyi 'ba embata fezu vini azi azi 'diyi ngazu azita sizaruri koko ra te le 'ba ma ece osisia nde ma vuti ra dika 'ba ka afa azi oja alenia ra, le 'ba ma ece osisia o'diri ma dria ecekokoru ra. 'Ba econi osisia 'di ba ozizaru ku kani de 'ba azita 'be drinia 'diyi feki rukusani ni.

Rita Aciro-Lakor one osisia 'di ma ale dika ni

OSISIA OKU KANSALA RU 'DIYINI RI
OKPO FEZU OKU KANSALA RU 'DIYI NI

Mba 3 2013

Awa'difo feza

Women's Democracy Group (WDG) le awa'difo fe oku kansala ru 'diyi ni, azi 'ba distrikitia-a 'diyi ni, CAO yini, RDC yini , LC ma 'bili 'ei ni azini 'ba ondata onda'ba mbeleru o'bi eselea ecozu e'yo embata ru ecopi o'bi ma azakopi ra 'diyi isuzu vini osisia 'di ma orodri edrizu 'diyini indi.

E'yo dri

Gamete o'bi 'be enyia 'diyi ma orodri e'yo angu ezozu vini azakoma ejizu o'bini Uganda-a 'diyia ri angiri.

Eri azi gamete ni tualu amuti ndundu 'diyi 'be, embata fezu vini okpo fezu kansala pini eyini ecozu azi yivele 'diyi ngazu kililiru.

Eli 2011 si, kansala distrikiti-a 'diyi ma eselea 75% kuki azi ra dika azita vini azi gamete vele 'diyi ebiki eyi oja saaru. Ani, le te kansala ma isuki embata ojata eyivele azi ma ombgo dria ri cici, eyini ecozu yivele azi 'diyi ngazu kililiru.

Osisia 'di amuti Women's Democracy Group (WDG) ru ni ayuzaru eyini eyi oturia e'dozu embata fezu kansala oku ru 'diyi ni. Osisia nde ma alea, e'yo dri vini embata orodriru ngapi okpo fepi oku kansala ru 'diyi ni 'diyi ci.

WDG le oku kansala ru 'diyi ai osisia 'di ayuzu azakoza yini fe o'bi ni ri ma ombgo edrizu gamete enyia 'diyi ma alea.

E'yo otiza alealeruri

Awa'difo feza.....	ii
E'yo dri	iii
Nukuta alenia 'dia 'diyi ma efi.....	viii
E'yo eceza	1
E'yo e'daza 'di ma driari.....	2

**Esele I: AZITA KARI AMVELERU 'DIYI MA ALEA TUALU
KARI UGANDA NI RI 'BE 'DIYI ATIKI OKU NI AZI**

POLITIKI VELERI NGAZU RA 3

1.1. Azita kari amveleru 'diyi ocepi 'diyi	3
1.1.1. Aita wudrukuruni okpo 'ba adani ri atipi ri (Universal Declaration of Human Rights)	3
1.1.2. Ti ecita opendu oku ma rua geri driasiri ogapiri (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) (CEDAW), 1979.....	3
1.1.3. Beijing Platform for Action, 1995.....	4
1.2. Atita oku ati'ba e'yo politiki vele 'diyi ngazu kari amveleru 'diyi ma alea 'diyi.....	4
1.2.1. Otuta ceniru Africa-a okpo fepi o'bini bani omve African Charter on Human and Peoples'Rights ruri i.....	4
1.3. Azita kari ni oku atipi politiki kari Uganda-a ra 'diyi	5
1.4. Oku ma kalafe politiki nga'ba 'diyi tuki a'dusi: Efini, kalafe ni, azini kalafe ma drilea	5

**Esele 2: AZI ESELE KANSALA OKURU DISTRIKITI-A 'DIYINI
'DIYI..... 7**

2.1. Gamete enyia o'bi ma ageyia ri ma azi ngonni?	7
2.2. Azi ma eseke kansala oku ru 'diyini 'diyi	7

Esele 3: ONDUA FEZA VINI ONITA ECOPI KANSALA OKURU 'DIYI MA AZAKOPI AZI EYIVELE 'DIYI NGAZU KILILIRU

'DIYI	10
3.1. O'duko feza	10
3.1.1. Geri o'di o'duko fezu ecopi okpo fepi driceza kansul-a ri ma , aleari.....	13
3.1.2. Esele ndundu ti ecita kombiyuta ma dria 'diyi ni 'diyi.....	15
3.1.3. E'yo aleza simu siri.....	17
3.2. E'yo nzeza o'bi ma eseleari	19
3.2.1. E'yo nzeza kansol ma aleari ma orodri ngoni?	19
3.2.2. Mi eca 'ba e'yo nzepi kililiru o'bi ma eselea ni ru ngoniru?.....	20
3.2.4. Agu e'yo nzepi o'biniri—Le mima avi e'yo 'diyi ku:.....	21
3.2.5. Geri e'yo mini mu nzeri otuzuri	22

Esele 4: 'BA 'BA DRICE'BA 'DIYI ORUZU OJATA EJIZU..... 23

4.1 E'yo 'bani 'ba 'ba drice'ba 'diyi oruzu ojata ejizu ri a'duni?.....	23
4.2. Geriko ojata oruzu 'diyi ngoni?.....	23
4.3. 'Ba eco ojata 'bani le isuri eji ngoniru?	24

Esele 5: OVUZU 'BILI 'II TI ECITA KOMITI VELE

'DIYI MA ALEA.....	27
5.1 Geri mini ecozu ovuzu 'bili 'ii kililiru ri ru ri	27
5.2 Le 'ba ma si osisia 'bani osi sawa ti ecita velerisi ri ma alea a'duni?	29
5.3 E'yo okporu 'bili 'ii ni	30
5.4 Geri ecozu 'ba woro ma egata isuzu indi 'diyi;	30
5.5 Geri e'yo 'yezaru 'diyi okuzu vini e'yo asizuri pezuri.....	31
5.6 Geri 'bani 'ba ewaru kaniku e'yoru 'diyi ma e'yo dezu ti ecita ma alea ri	31

Esele 6: E'YO MUNGUNI 'BA 'BAZU OKURU KANIKU AGUPIRU VINI 'BA MA AZI NYAKUA RI 'BE 33

- 6.1. Robia otuta e'yo oku pi vele vini agupi vele 'diyi ma azakozuri33
- 6.1.1. Orodri otuta robia ni e'yo agupi vini oku vele 'diyi ma
azakozu 'diyi.....34
- 6.1.2. Geri 'bani ecozu otuta robia ni e'yo agupi vini oku vele
'diyi ma azakozu 'diyi ma e'yo otuzu 'bani otuta
azakoma vele 'diyi oturia 'diyi 'dini.....34
- 6.1.3. Azakoma robia 'bani otu e'yo oku pivele agupi 'be ri
ma azakozu 'diyi amazu.....35
- 6.2. E'yo agupi pini oku 'be 'diyi osuzu otuta azi 'diyi ma alea indiri37
- 6.2.1 'Ba eco e'yo okupini agupi 'be 'diyi osu otuta kansol
enyia 'diyini 'diyi ma alea vini otuta robia ni 'diyi ma
alea ngoniru?37
- 6.3. E'yo oku vini agupi vele 'diyi 'yezu trotro ri39
- 6.3.1. 'Ba eco e'yo okupini agupi 'be ri otu kansol enyia ri
ma alea ngoniru?39
- 6.4. E'yo ecezu mgboru ozikokoru e'yo okupini agupi 'beri
ma driari.....39

Esele 7:AZITA EDEZA 41

- 7.1. Egata feza, e'yo otuza vini o'duko feza44
- 7.1.1. Afa egata feza 'di a'du ni44
- 7.1.2. 'Ba ni lezu e'yo e'dazu ti ecita kansul niri ma alea azini 'ba
ni lezu egata fezu ti ecita kansul ni ri ma alea.....45
- 7.1.2.1. 'Ba ni lezu e'yo zizu ri i45
- 7.1.2.2. 'Ba ni lezu egata azi fezu ti ecita kansulu veleri ma alea.....46
- 7.1.2.3. Adriza onzi.....46
- 7.1.2.4. Ageyi tema46

Esele 8: AZI ANDRIZA VINI AMAZA47

- 8.1. E'yo okporu 'bani 'ye 'bani otuta oturia azi andrizu vini
 amazu diyi47
- 8.1.1. Otuta otuza e'yo ma eiji 'be47
- 8.1.2. 'Ba ma ba vi e'yo efupi alenia 'diyi ma dria48
- 8.1.3. 'Ba ma 'ba vi otuta angu ezozu kilili 'diyi ma dria48
- 8.1.4. Robia.....48
- 8.1.5. 'Ba azi nga'ba 'diyi48

Esele 9: GRUPU OKU POLITIKI-A 'DIYI NIRI51

- 9.1. Oku ma grupu politiki vele 'diyi e'dozu- le a'duni?.....51
- 9.1.1. Grupu oku politikia 'diyi veleri a'duni.....51
- 9.1.2. Le oku ma edeki grupu a'dusi?.....52
- 9.1.3. Azi grupu okuvele ri ni ri ngonni?.....53
- 9.2. Grupu oku politikia 'diyi ni ri eco orodri isu angiri 'ba ka
 e'yo 'diyi 'ba okporuria:53
- 9.3. Grupu oku politikia 'diyi niri ni ecozu azi ngazu kililiru,
 le e'yo 'diyi ma 'yeki eyi ra:55

E'yo ma efi57

- E'yo ebiza A: Geri email ma ti zizu kombiyuta ma driari58
- E'yo ebiza B: GERI EGATA SIZURI.....60
- E'yo ebiza C: Geri 'bani ecozu azi akua 'diyi ma eseke cozu azi amve
 'diyi 'be 'diyi61

Nukuta alenia 'dia 'diyi ma efi

ACFODE:	Action for Development
CEDAW:	Convention on Elimination of all Forms of Discrimination against Women
CEWIGO:	Center for Women in Governance
CDOs:	Community Development Officers
CSOs:	Civil Society Organizations
DGF:	Democracy Governance Fund
ECOSOC:	Economic and Social Council
FORODE:	Forum for Women in Democracy
GDD:	Gender Disaggregated Data
LCs:	Local Councils
NAADs:	National Agricultural Advisory Services
PWDs:	People with Disabilities
SMS:	Short Message Service
UWONET:	Uganda Women's Network
WDG:	Women's Democracy Group
WDN-UGANDA CHAPTER:	Women's Democracy Network–Uganda Chapter
UDHR:	Universal Declaration of Human Rights
UNDP:	United Nations Development Programme
UWOPA:	Uganda Women's Parliamentary Association

E'yo eceza

Kansala eyi engazu pari ndundua ani eyi ondua ndu ndu eji azi eyivele rima tia. Erini tro ovuzu 'di le ra ti, kansala e'yo oniba azi gamete distrikiti ni ri ma dria, azi kansala vele 'diyi ma dria azi azini 'diyi 'be kilili 'diyi ma kalafe were tu.

Te kiri ti le kansala ma feki egata 'ba andra eyi ope'ba 'diyi ma azakozu dika ma soki pa egata yini fe 'diyi ma tia indi. A'dusiku egata yini fe 'diyi sawa ndepi 'diyisi afa ekile robia le, 'ba azi nderi nga'ba 'diyi le vini afa Mungu ni 'ba nyakua 'diyi ayuta le indi.

Le kansala azi 'diyi ma isuki embata kaniku atita e'yo eyini ni kilili ku 'diyisi cici. E'yo 'diyi ma eselea le ma vaki e'yo ti eciza kansala pi veleri ma dria teketeke, e'yo ekile agata gaza ti ecita kansala pi vele 'diyi ma alea ri ma dria, embata azi 'diyi pie.

Kansala azi 'diyi eco 'dale ovu e'yo yini le 'ba ma ati yi alenia ni 'be ra. Ecetasi, kansala oku ru 'diyi ma azi nikini 'ba eyini oce 'diyi ma ombgo ku. 'Ba isu kini azita le ma atiki oku eyima palea 'diyi woro ra. Le te di kansala 'dile 'diyi ma isu azakoma ecozu otuta ngapi oku ma azakopi tualu agupi 'be 'diyi aizu geri robia otuzurisi vini otuta azi veleri 'diyi otuzu ri si.

Kansala o'di 'diyini tro ovuzu egata ode 'diyi 'be ti, kansala ebi'ba azi 'di nga'ba drio 'diyi abaza isu ojata azita ma alea 'diyisi, otuta o'di kansol vele 'diyi si vini azi o'di gamete ni edri yini 'diyisi ra.

Kansala alu alu ma azi co esele ra dika eyima azi eyi walaru. Ani, le te gamete vini amuti ndundu ma atiki eyi embata si ecozu yivele azi ngazu cika.

Osisia 'di le oku kansala ru 'diyi ma azako azi eyivele 'diyi vazu vini ngazu kililiru ecozu o'bi ma azakozu vini atizu.

Osisia 'di ni embata fe kansala eyini ecozu yivele azi ri e'dozu vini ngazu geri kililiru risi vini otuta angu sizu 'diyi ayuzu kililiru.

E'yo e'daza 'di ma driari

E'yo e'daza 'diyi ma esele naa.

Esele 1 ri azita ndu ndu wudrukurua, oku o'bi ma drice'ba politiki-a 'diyi atipi 'diyi ma dria.

Esele 2 ri azi kansala oku ru distrikiti-a 'diyi veleri ma dria

Esele 3 ri ni embata ndundu fe e'yo ndundu ecopi kansala eyi ma azakopi eyini ecozu yivele azi ngazu kililiru 'diyi ma dria.

Le te kansala ma isuki woro embata eyini yivele azi e'doria dika ma isuki atita vini embata drile ecozu yivele azi sizu muzu drile. 'Ba isu vini oni kini azakoma kansala ndundu ni le 'diyi coki esele angu vini e'yo 'ba eyini drice 'diyini le 'diyi vusi.

Osisia 'di eco kansala ciri ma azako ra. Alenia:

- ◆ Geri azita ni kansala oku ru 'diyi atizu 'diyi;
- ◆ Azi knsala oku ru 'diyi vele 'diyi; vini
- ◆ Embata kansala oku ru 'diyini eco ayu azi yivele 'diyi ngazu kililiru ekile: Geri o'duko ndundu alezu rile, e'yo eyi bi'ba agupi ma dria oku 'be 'diyi ma dria kala robia otuzu risi, azi 'eyini nga 'diyi ma aleta o'bi eyi 'be risi vini e'yo eyini otuta otuzu oku pini agupi 'be trotro risi; Geri azakoza kaniku azita aizu o'bi ma paria-a risi; azita o'baza, agata feza, e'yo otuza, e'yo eceza; ti ecita komiti vele 'diyi ma driza; azi grupu oku drice'ba ru 'diyi vele 'diyi ni nga 'diyi andrizu.

Esele I:

AZITA KARI AMVELERU
'DIYI MA ALEA TUALU KARI
UGANDA NI RI 'BE 'DIYI ATIKI
OKU NI AZI POLITIKI VELERI
NGAZU RA

1.1. Azita kari amveleru 'diyi ocepi 'diyi

1.1.1. Aita wudrukuruni okpo 'ba adani ri atipi ri (Universal Declaration of Human Rights)

Eli 1948 si, amuti kari wudrukurua 'diyi ecipi tualu, United Nations veleri ai azita Universal Declaration of Human Rights (UDHR) ru ri ayuzaru ra. Azita UDHR ru ri ma esele amburu 21 ri 'fe 'ba woro ni driwala ti suzu e'yo dricema kari veleri ma alea ceniru kaniku 'ba azi pezaruni vusi. Kari Uganda ni rini ovu kari wudrukurua 'diyi ma azinirisi, Uganda ai azita karini driwala fepi oku eyini vini agupini 'ba eyini le dricere ru 'diyi pezu vini 'ba lepi 'ba ma pe eyi drice'ba ru 'diyi pezu indi.

1.1.2. Ti ecita opendu oku ma rua geri driasiri ogapiri (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) (CEDAW), 1979

Eli 1985 si, Uganda ai CEDAW. Kari azini ka dri ti azita kari amveleru 'diyini otu tualu ri ma dria 'bo, le ma ede azita ngazu aita 'da jizu drile vini ecozu azita nde ma vuti obizu.

CEDAW ma esele amburu aziri (7) ri ai kari ni "geri ci 'diyi ayuzu woro opendu oku ma rua geri politiki-a si vini o'bi eseleasi 'diyi atrizu".

Ti ecita mudri drini azia (1997 si) ri ma alea, komiti otuta opendu oku ma rua ri ogapi kaniku 'bani omve Elimination of Discrimination against Women ruri ai egata kali iri drini nazuri (23) 'yopi kini oku ecoki politiki nga vini e'yo ndundu 'ye o'bi eselea ra. Otuta 'di le azita kari niri ma 'ye e'yo woro e'yo kari ndundu ni ai 'yezu otuta 'di ma alea ri le, oku ni ecozu politiki ngazu vini e'yo 'yezu vini nzezu o'bi eselea e'yo kokoru.

Uganda-a, azita amburu kari Uganda niri veleri ati oku azi politiki veleri ngazu ra.

1.1.3. Beijing Platform for Action, 1995

Ti ecita amburu suzu, 'bani andra 'ye Beijing-a eli 1995 siri 'ba vii e'yo otuza vini e'yo okporu ndepiri ma peza oku pima eselea agupi 'be ri ma dria. Otita Beijing Platform for Action ru ri ece kini 'ba ka sawa worosi oku ku e'yo politiki vele 'diyi ma aleasi amve, ojata te 'bani lezu 'ba alu alu ma egata isuzu indiri ngani i'ye ku. Otita 'dini egata 'ba alu alu veleri 'du trotro rurisi. Oku kaki egata fe politiki-a ku, eri nga e'yo 'bani lezu 'ba alu alu ma fe ima egata ri 'ye onzi.

Otita Beijing Platform for Action ruri 'ba vi 'yozu kini 'okuni e'yo okporu 'diyi pezu indi ri ovuni lu 'bal alu alu ma egatasi ku ku te eri vini nga fe 'ba e'yo okuni le 'diyini efuzu amve, 'bani ecozu e'yo nde 'diyi ma azakozu indi. Egata oku vele 'diyi kaki efu amve sawa 'bani e'yo kililiri peria ku, 'ba econi nga e'yo isu trotro ku, angu ngani zoku dika asi anzu ngani eca o'bi ma eselea ku."(Para181).

Otita Beijing Platform for Action ruri ale e'yo otuta oku okporu 'diyi ma dria vini oku e'yo orodriru 'diyi pe'ba 'diyi ma dria:

- ◆ Lezu oku ma isuku okpo trotro agupi le dika lezu oku ma peki e'yo okporu 'diyi indi.
- ◆ Oku eyini okpo fezu e'yo pezu vini o'bi ma dricezu indi.

Kari Uganda ni ri ti andra dri otuta wudrukuruni lezu okpo fezu okuni ri ma dria indi. Otuta 'di le vini kari Uganda ni ri ma ece e'yo eyi 'yepi kala oku velerisi vini agupi velerisi e'yo peza ma dria. Amuti ekile WDG le 'diyi gamete ma azako azita oku ati'ba fizu politiki alea 'diyi otuzu oku ma eselea vini agupi ma eselea geri embata 'bani fe kansala oku ru 'diyini ri si, ecozu eyini okpo fezu azi yivele 'diyi ngazu vini e'yo muke 'diyi pezu indi.

1.2. Atita oku ati'ba e'yo politiki vele 'diyi ngazu kari amveleru 'diyi ma alea 'diyi

1.2.1. Otuta ceniru Africa-a okpo fepi o'bini bani omve African Charter on Human and Peoples'Rights ruri i

Otuta Optional Protocol to the African Charter on Human and People's Rights ma esele amburu arozuri (9) ni kari otuta 'di ma alea 'diyi oru okpo fezu oku ni politiki ngazu trotro agupini ngarile.

Otuta 'di le vini kari ekile Uganda le, dri tipi otuta nde ma azita ma vuti obizuri le 'diyini 'ba ekile meya eyi le, 'bili 'eii eyi le, kansala distrikiti-a 'diyi le, minisita eyi le, komisona eyi le, 'ba 'wara 'bani ope geri kari ma drile vusi 'diyi le 'diyi ma eselea oku ma isuki pari trotro agupi le.

Kari Uganda ni ri ai azita esele 1.1.3-a ri le , nezu kini oku eyi okpo isu politiki ngazu vini yima o'duko ecezu o'bi ma eselea indi.

1.3. Azita kari ni oku atipi politiki kari Uganda-a ra 'diyi

Kari Uganda ni ri o'bi oku ati politiki ngazu a'dusiku isu okpo vini atita engazu esele amburu 38 ri ma alea azita amburu kari Uganda ni ri ma alea. Azita 'di fe 'ba woro ni okpo e'yo i-elopi gamete 'be ri ma vuti obizu ceniru kaniku geri 'ba alu aluni peperu vusi. 'Ba Uganda-a 'diyi ma okpo vini afa eyini le gamete ma 'ye yini 'diyi aizu geri asianzuru nisi vini amuti embata kari vele 'diyi atipi 'diyi vusi indi. Azita ambururi ma esele amburu 33(4) fe oku ni okpo afa dria 'yezu vini isuzu trotro agupi vurile geri politikiasi, geri robia ngazurisi vini a-ata o'bi ni leri vusi indi.

Azita ambururi fe vini oku eyini atita tualu o'bi ma esele 'bani ebi oya kala 'diyi 'be esele amburu 32 (1) ma alea, ecozu opendu ma e'yo ma azakozu. Ecozu oku eyi oruzu politiki ngazu pere andrealeru ongulumu ma alea, azita ma esele amburu 180 (2) (b) azita amburu kari Uganda veleri ma alea ri kini le kansul alu alu gamete enia ri ma aleari ma memba alu, memba na ma eselea ri ma ovu okuni.

Ongulumu kaniku grupu politiki-a 'diyi sawa 'disi otuta esele coza veleri ayu lezu okpo 'fezu oku politikia 'diyini.

1.4. Oku ma kalafe politiki nga'ba 'diyi tuki a'dusi: Efini, kalafe ni, azini kalafe ma drilea

- ◆ Efini—'Ba politikia vini onita oni'ba 'diyi aiki ra kini eri okporu lezu oku ma kalafe politikia 'diyi ma eji agupi veleri . E'yo 'diyisi;
- ◆ Agata e'yo esele yaza mukeri ma driari: Oku ma kalafe le te ca o'bi kari ndundu 'diyi ma kalafe driaruri ma nusu ru ra. Ani, le te 'ba ma eri eyi ma tia e'yo 'diyi ind;
- ◆ Agata e'yo o'bi eyi elopi ra 'diyi vusiri— e'yo okuni isu yima edria 'diyi coki esele agupini isu 'diyi 'be ra. Ani le te 'ba ma eri e'yo oku ma tia indi de nga 'ba sini azita o'di 'diyi kuru dika de 'ba ayuni azita nde 'diyi kuru. Esele coza e'yo oku ni isu agupi 'be 'diyisi 'diyi eceki kini

'ba ka geri okuni politiki ngazu ri o'bi agupi veleri 'be, coki esele ra oku eyi politiki nga ndu 'ba ka o'bi agupi 'beria.

- ◆ Agata e'yo 'ba ma asi ni le ri vusi ri— E'yo oku ni le 'diyi coki esele agupini le 'diyi 'be ra. Ani, le oku ma ovuki amuti ndundu 'diyi ma alea e'yo ecopi oku ma azako pi 'diyi ecezu ci.
- ◆ Agata 'ba e'yo nderi ni bi angiri ri —Oku eyi ti eci e'yo yini le 'diyi isuzu saaru. Ani le oku ma ovuki pari wor-a ci, eyini ecozu e'yo oku ma dria 'diyi aizu;
- ◆ Oku kaki oku eyini ega eri okporu ni ne politikia, oku eyi vini opko isu fizu politiki nderi ma alea indi;
- ◆ Agata esele o'bini peleri— Oku kaki pari isu e'yo yima asia kaniku eyini le 'diyi alezu trotro agupi le, eri nga ece kini e'yo o'bini peleri nde driceza ma aleani.

Esele 2:

AZI ESELE KANSALA OKURU DISTRIKITI-A 'DIYINI 'DIYI

Ba enze engazu WDN-Uganda Chapter vele osisia embata fezu kansala okuru 'diyini ri ma alea (2011); Azita gamete enyiari niri ma alea, Azita amburu kari Uganda veleri ma alea vini WDG ma osisia e'yo efupi engazu distrikiti 50 Uganda-a 'diyi ma alea 'diyi ma dria (2013).

2.1. Gamete enyia o'bi ma ageyia ri ma azi ngoni?

Gamete enyia ri ma azi eri azi o'bini eyi pe'ba 'diyini le 'diyi ngazu. Azita gamete enyia ri niri ma esele, CAP243 fe gamete enyia 'diyini okpo politiki ma dricezu angu yini ovuzu drice'ba ru 'diyi ma alea. 'Ba kari Ugandaniri ma alea 'diyi ecoki lu azi nga kansul gamete enyia 'diyi vele 'diyi ma alea ni.

Azita amburu Uganda veleri ma esele Article180(2)(b) kini pari memba kansol gamete enyia 'diyi vele 'diyi ma esele na 'diyi ma alea, pari aluri ni nga ovu okuni. E'yo 'di ogani oku eyini pa sozu lezu pari azi kansol alea 'diyi 'duzu indi ku.

2.2. Azi ma esele kansala oku ru 'diyini 'diyi

Azita gamete enyia 'diyi vele 'diyi ma esele ll ru ri ece azi esele kansala distrikiti-a 'diyi vele 'diyi ra. Azita eleleru 'diyi eceki azi kansala vele 'diyi tualuru te kansala oku ru 'diyi ma azi angiri ndeniri nezu kini eyi e'yo oku ni le 'diyi ma vuti obi. Ecozu azi yivele 'diyi ngazu kililiru, le ma isuki embata ecozu e'yo oku pivele vini agupi vele 'diyi ma vuti obizu trotro ru sawa gamete ni otuta oturia, robia oturia vini azi azi 'diyi ngaria ecozu angu ezozu.

Azi esele kansala oku veleri ni i oja komiti erini azi ngazu alenia ri vusi. Ecetasi, kansala ka ovu komiti okporu ndeniri ma alea, azi erivele ri ni nga ovu:

- ◆ Ondua fezu azita siza ma e'dota-a, azita 'baza-a vini azita 'diyi edrizu kansul ni amazaru;
- ◆ Azi gamete vele vini kansul vele 'diyi andrizu tualu azi amuti distrikiti ma alea 'diyi 'be;
- ◆ Azi kansul vele 'diyi andrizu vini otuzu kaki mu onziria;
- ◆ 'Ba 'bani le pe komiti distrikiti ni azi veleri ma alea, gamete enyia ri ma alea, komiti robia gamete veleri andripiri ma alea, amuti e'yo angu veleri andripi distrikiti-a kaniku komiti ci 'bani le e'do 'diyi ma alea indi 'diyi amazu;
- ◆ E'yo efu'ba onzi o'bi ma eselea e'yo angu veleri ma dria 'diyi isuzu vini dezu;
- ◆ Eli alu alu ni ideria, azi kansul ni ebi nga 'diyi amazu otuta 'bani andra otu eyini vutini obizu ri vusi;
- ◆ Azi ndu azita kaniku kansul ni fe ri ngazu.

Azita gamete enyiari ni ri ma esele 22 fe pari komiti azi azakozuri indi. Komiti azi azakozuri ni kansol ma azako azi eyivele 'diyi ngazu ecetasi e'yo edri vele 'diyisi, onita vele 'diyisi, robia vele 'diyisi, otuta otuzu 'diyisi, driceza si, azisi, e'yo azi 'diyi 'be. Kansala oku ruri eco azi nga komiti azi ngazu ri ma alea ra. Erivele azi 'diyi ma eselea:

- ◆ Azi eri ma palea 'diyi andrizu vini otuzu;
- ◆ Otuta robia vele ndundu distrikiti-a 'diyi isuzu vini 'bazu kansul ma otuta robia ni 'diyi ma alea;
- ◆ Geri 'bani robia ayuzu mba vusi ri amazu. Ripoti fezu vini egata orodri ru 'diyi fezu kansol ni;
- ◆ Azita o'di kansul ni le ofu ayuzaru 'diyi amazu vini egata orodriru 'diyi fezu drinia kansol ni;
- ◆ Egata memba kansol vele 'diyi andrizu vini egata orodriru 'diyi fezu kansol ni; vini;
- ◆ Otuta robia vele ndundu distrikiti-a 'diyi isuzu vini 'bazu kansul ma otuta robia ni 'diyi ma alea;
- ◆ Kansala alu alu ma azi kansul-a 'diyi vini ndundu ci. 'Diyi ma eselea;

- ◆ Ovuzu o'bi eyi pe'ba 'diyi 'be tualu vini enyia vini e'yo o'bi ni le 'bama ale kansul a 'diyi isuzu vini 'bazu kansul ma drilea indi;
- ◆ Egata o'bi eyi vele 'diyi 'bazu kansul ma drilea. Kansala fekini lu egata eyivele 'diyi kansol ma drilea a'dule ku te eyi vini o'bi eyi pe'ba 'diyi ma egata fe indi;
- ◆ Ovuzu ti ecita komiti ni vini kansul vele 'diyi ma alea ci.
- ◆ Ti ecizu 'ba ongulumu-a eyi pe'ba 'diyi 'be ci-ci.

Azi kansala ni tro ovuzu azita gamete enyia 'diyi atipi 'diyi ma alea ci ti, amuti WDG veleri isu oni eyini ondata ondaria distrikiti 50 Uganda-a 'diyi ma alea eli 2012-13 si kini e'yo kansala okuru 'diyini isu azi eyivele 'diyi ma alea 'diyi ndu. E'yo nde 'diyi ma eselea:

- ◆ E'yo eyini yi 'bazu ele amba amba, e'yo 'yezu orisi 'diyi, e'yo yini yima okpo amazu ku ri, robia azi ngazu ri ni ovuzu were de o'bi eyi pe'ba 'diyi leki ma 'yeki afa angiri ekili fizi ofeza le 'diyi. Amuti WDG niri ni andra ondata ondazu distrikiti 50 Uganda-a 'diyi ma alea ri si, esu kini e'yo 'dini okpo-ako fe oku eyini ese le 100% ru ni;
- ◆ Oku kansala ru 'diyi ma ese le 94% nikini yima egata 'bazu kansul ma dria kaniku e'yo aizu ku;
- ◆ Onita were kaniku onita-ako, e'yo yini mundu-ti nizu ku de 'da ti 'bani le 'bama ayu kari Uganda niria woro ru dika 'bani ayu kansul ma alea ri-l ri ni azi kansala oku vele 'bani si azita gamete enyia 'diyi vele ri ma alea ri 'ba ewaru. Dika kansala okuru 'diyi ma ese le 89% nikini e'yo kansol-a 'diyi aci ngoniru ya ri ku;
- ◆ Kansala okuru 'diyi ma ese le 79% nikini otuta otuzu vini robia otizu vini azita gamete vele 'diyi ku;
- ◆ Kansala azi eyivele 'diyi ni'ba ku 'diyi ma ese le 74%.
- ◆ Embata azi distrikiti ni isu ne kini le te kansala okuru 'diyi ma isuki ra 'diyi ma eselea: e'yo nzeza o'bi drilea ri, robia otuta azi oku pini tualu agupi 'beri ma azakozuri vini ondata azini embata o'di 'diyi ayuzu ecozu e'yo kilili 'diyi pezu, o'duko feza kililiri azini abatara baza, geri kansol ni azi ngazu ri, e'yo azi 'diyi pie.

Esele 3:

ONdua FEza VINI ONITA ECOPI
KANSALA OKURU 'DIYI MA
AZAKOPI AZI EYIVELE 'DIYI NGAZU
KILILIRU 'DIYI

3.1. O'duko feza

O'duko feza kililiruri ni okpo fe democracy mukeri ni ni. Eri jotile zi 'ba azi 'diyini azi ngazu tualuru, eri otuta otuza ma azako, robia o'baza ma azako vini azita edeza ati ecozu azakoma o'bini ri 'bazu cika.

O'bi eyi te e'yo erizu gamete enyia 'diyi ma tia otuta ndundu 'diyi ma dria, azakoma ma dria, okpo o'bi vele ri ma dria tualu azi o'bi vele 'diyi 'be, orodri o'bi vele 'diyi ma dria vini e'yo gamete enyia ri nipe o'bi ma azakozu 'diyi 'be cici.

O'bi leki vini gamete ma eri eyima tia e'yo 'diyi: yivele egata 'diyi, afa eyini orodriru ndeni 'diyi vini afa eyini le 'diyi. O'bi leki o'duko feza ma ovu efi 'be dika ma ovu eyini orodriru indi.

Kansol ni ecozu o'duko kilili ri ofezu, le o'duko aleta eyima eselea o'bi 'beri ma ovu muke. Kansol ni ecozu o'duko alezu eyima eselea vini o'bi eyi 'be kililiru, le ma otuki otuta o'duko feza ma dria ra. Otuta gamete enyia ri ni o'duko feza ma driari ni nga azi kansala vele vini azi'ba gamete enyia ri ma alea 'diyini ri ece pii-ru vini azi eyivele 'diyi ecezu. Le gamete enyia 'diyi ma niki e'yo yini le 'ye kala o'duko feza vusi ri ma driari ra.

Asisile o'duko feza veleri

'Bani otuta o'duko fezuuri oturia, le 'ba ma ni asisile o'duko nderi fezuri indi. Asisile o'duko fezu 'diyi vini azi andriza si indi.

Kansala ru le izi mi ceniru kini mi o'duko fe a'duma e'yosi. Eri:

- ◆ Embata fezu azi emini otu 'diyi ma e'yo ecezu, e'yo o'dini ecezu kaniku o'duko ojata veleri ecezu?
- ◆ Egata vini adriza ojazu?
- ◆ Fezu o'bi ma vaki e'yo ekile azita le 'diyi kililiru?
- ◆ O'bi eyi oruzu azakoza gamete vele 'diyi ayuzu

- ◆ O'bi ma atita isuzu 'ba ndundu vu
- ◆ Okpo fezu
- ◆ O'bi oruzu azita kaniku embata ecopi o'bini ma azakopi 'diyi atizu
- ◆ Geri e'yo o'bini le oni 'diyi omvizurisi.

O'bi e'yo ndeni asi 'bazu drinia 'diyi

Le ini 'ba mini le o'duko fezu 'diyi ra. Mi eco o'bi mini le ri ama o'duko mini le feri ni asi 'bazu eyima dria risi.

Ondata

Le mima 'ye ondata ci, ka tro ovu ondata osisia aleasi ri i ti, mini ecozu e'yo onizu o'duko mini le fe o'bi eyini ri ma dria ci.

O'duko okporu 'diyi

Ika ondata onda'bo, le ipe o'duko okporu mini le o'bi ma vaki dika ma koki azani ra 'diyi.

Mini ecozu o'duko okporu 'diyi isuzu, le mi ega e'yo e'yo mini le 'ye 'diyi ma dria ra:

- ◆ Ife embata o'bi eyini—ife ma niki e'yo azi ma dria kaniku azita ojata ma dria ra.
- ◆ Ife o'bi eyini okpo-mi ati eyi, eyini ecozu asi 'bazu vini omvita kaniku egata fezu;
- ◆ O'duko ecezu vini asi omiza fezu- mi ece o'bi eyini e'yo mini 'ye yima azakozu 'diyi cici.

O'duko kansala eyini eco le fe o'bi eyini 'diyi ma azi ecoki ovu:

- ◆ Le mi ma oji mi dri ika jo were ayu 'boria, inyalu nyaka aci 'be ri i dika mi ma opi nyaka ma ti woro ci, azo kolera ru ri atrizu;
- ◆ Robia NAADs veleri sawa 'disi oku eyini vini anzi oderu 'diyini ci. Imu e'yo isu robia 'di ma dria drile.

O'duko mini le fe 'diyi ma ovuki alurile. Eceta amani te ola 'diyi ma eselea, le o'duko ma 'ba vi azo kolera veleri ma ereta emivele joago-a.

Bani o'duko 'di ederia, le o'duko nderi ma ovu agu mupi o'duko nderi ayupirini OVUNI agu o'duko nderi fepirini ku. Le o'duko nderi ma ovu alia, dika 'ba ma va ti mini ayuri ewakokoru vini ti mini ayuri ma ovu ti o'bi eyini va ra ni.

Otuta o'duko fezaniri

Mi nga mivele o'duko 'diyi otu 'dile. Mi nga a'du e'yo 'ye? A'dini nga a'du e'yo 'ye o'duko ni ecozu cazu o'bi e'yo ndeni asi 'bazu drinia 'diyini ni?

Geri o'duko fezu 'diyi

Mi nga o'duko mini le fe o'bi e'yo ndeni asi 'bazu drinia 'diyi vu ngoniru? Geri od'uko fezu 'diyi ma eselea:

- ◆ O'duko feza sizu fezaru 'ba o'duko fe'ba geri ndundu si 'diyiniri: E'yo 'di ma ewa yo te o'duko mini le fe 'diyi ngakini ca o'bi eyivu trotro mini lerile ku. Cika mini muzu 'ba vini amuti o'duko fe'ba mini le ayu o'duko fezu o'bi eyini 'diyi vu misi, mini o'duko mini le fe ri ecezu eyini mi tisi
- ◆ O'duko feza oli aleari: Mi onda nga e'yo indanet ma ayuta ma dria o'bi mini eyima drice'ba 'diyi ma eselea raka. Geri o'duko fezu 'di muke a'dusiku ajeni were, o'duko mini fe ri ni ca 'ba karakara vu dika o'bi eco egata eyivele 'diyi ale geri alurisi ra.
- ◆ Oisia
- ◆ Filimu: Pari mini lezu filimu ecezu o'duko mini le fe o'bi eyiniri fezu.
- ◆ Rediyo: Eri o'duko fe mbeleru, tuni pari re cialo-a 'diyi ma aleasi a'dusiku 'da geri o'bi eyini o'duko isuzu mbeleruri i.
- ◆ Ti ecita ongulumu-a 'diyi: Geri 'disi, mi o'duko fe, mi vini egata o'bi eyi vele 'diyi isu coti.
- ◆ E'yo aleza 'ba were opezaru 'diyi 'be: Geri 'di ondata 'yezu o'bi ma eselea ala dika mi eyivele egata isu coti.
- ◆ Waraga kombiyutasi 'diyi: Geri 'di ala o'duko fezu te 'bani vi o'duko mini le fe ri ma dria tu ku.
- ◆ Ba mini o'duko fezu 'diyi: 'Ba mini o'duko fezu 'diyi ma dria, 'ba kaniku amuti mini azi ngazu eyi'be 'diyi ecoki vini 'dale ovu 'ba eco'ba o'duko mini le feri ayu'ba indi 'diyi 'be ci. Mi ayu geri 'di
- ◆ Waraga: Waraga siza o'bi mini le o'duko fezu eyini 'diyi ni
- ◆ 'Ba enjile enji 'diyi: ika 'ba o'bi eyini enjile enji 'diyi ayu o'duko fezu, o'bi eyi nga e'yo eyi ma tia 'diyi ai ewakokoru.
- ◆ Omu: Eyi o'duko feza ni muke saaru.
- ◆ Bodi o'duko 'bazu drinia 'diyi: Eri muke o'duko feza o'bi eyini ri ni.
- ◆ Oisia o'bini a-aria 'diyi: Eri muke 'baka 'ba pari o'bi eyini ecozu agata gazu vini egata alezu drinia mbeleruria.

- ◆ Ba Mungu ni 'ba ndu 'diyi: Mini o'duko feria o'bi eyini, le mima dri ma avi 'ba Mungu ni 'ba ndu 'diyisi ku. Mi eco avita drama ruri ayu, mi eco 'ba eji o'duko mini feri ojazu eyini, ecozu o'duko aluri fezu dika eyini ecozu e'yo mini le ma 'ye 'diyi 'yezu indi.
- ◆ Robia otiza: E'yo alu alu mini le 'yeri ma aje si? 'Dini nga mi azako geri mini le ayu o'duko fezuri pezu.
- ◆ E'yo andrita: Eyi ma orodri saaru ka ca e'yo o'duko fezuria a'dusiku eyi mi azako o'duko mini feri ni azi nga ngoniya ri nizu. Eri vini kilili otuta gamete vele 'diyi andrizu a'dusiku, le 'ba ma ne robia 'bani fe azi ngazu ri ma vuti ra. 'Ba ka vini azi gamete veleri andri, eri kansol ma azako e'yo aci'ba muke kaniku onzi 'diyi ama vini otu drioru.

3.1.1. Geri o'di o'duko fezu ecopi okpo fepi driceza kansul-a ri ma aleari

- ◆ Osisia amuti dria kombiyuta-a ri: Le gamete enyia ri ma alu alu ma ovu osisia 'dileri 'be dika ma osiki e'yo eyi 'ye'ba yivele 'diyi drinia cici. Osisia gamete enyia ri velerini o'bini o'duko fe otuta gamete vele 'diyi ma dria, robia 'bani otu 'diyi ma dria, otuta ma dria, e'yo azi 'diyi 'be;
- ◆ Ti ecita kombiyuta ma driari: Geri o'duko fezu 'dini o'bi vini amuti eci tualu egata alezu vini embata alezu geri kombiyuta alearisi ecetasi facebook-a si, twitter-a si geri azi 'diyi 'be. Ti ecita 'dilerini fe 'ba o'duko fe'ba 'diyi egata 'ba o'duko nderi isu'ba 'diyi veleri isu mbeleru vini coti. Geri o'duko fezu 'dileri ni ecozu azi ngazu kililiru, le 'ba ma ayu eyi tualu geri oku drio ekile radio le, okuza le, geri azi 'diyi 'be ecozu o'duko fezu walaru vini egata isuzu kililiru beni.

Ti ecita kombiyuta ma driari ma orodri kansol ni ri ngoni?

- ◆ Ti ecita kombiyuta ma driari ni kansol ma azako zita o'bi eyivele 'diyi omvizu mbeleru vini aje weresi;
- ◆ Eco vini e'yo peza ma azako ra. Ecetasi, kansol ka te agbatara aba eyima eselea, kaki eco e'yo asizuri pe ku, ecoki o'bi ma egata isu eyima azakozu ecozu e'yo asizuri pezu e'yo o'bini le 'diyi vusi;
- ◆ Eri eyima azako e'yo kansol ni le 'ye 'diyi ecezu o'bi eyi pe'ba 'diyini;
- ◆ 'Ba eco vini eri ayu o'duko fezu o'bi eyini e'yo o'di eyi 'ye 'diyi ma dria... ecetasi azo azi ekile kolera le ri ka e'do angu azini ma alea, 'ba eco geri 'di ayu e'yo ecezu o'bi eyini azo 'di ma dria, geri eyini ecozu azo nde atrizuri ma dria. Pari gazeti ni cazu ku 'diyi ma alea, kansol eco ti ecita kombiyuta ma driari ayu o'duko fezu o'bi eyini ra.

- ◆ Ba ka ti ecita kombiyuta ma driari ayu o'duko fezu, o'duko nderi ni ca 'ba karakara vu sawa were si dika o'bi eco vini yivele egata ri fe mbeleru indi.
- ◆ Ba eco ayu olangi bazu e'yo azi okporu kansala ni le ale o'bi 'beri ma e'yo ecezu ra.
- ◆ Eri fe o'duko aleta ni l'ye pari ciria vini sawa ciria eka tro dri fu kuria.
- ◆ Ti ecita kombiyuta ma driari ni kansala eyini drileba fe o'duko yini le o'bi eyini ri fezu trotro yini le rile a'dusiku geri azi o'duko fezu 'diyi ma aleasi, e'yo yini te le 'yori eco esele co 'bani ofu geri o'duko fezu 'diyi vusi, abaza ejizu ra.
- ◆ 'Ba eco ayu o'bini pari azi eyini ecozu o'duko kaniku embata isuzu e'yo azi ma dria drile ri ece ra. Ecetasi, 'ba eco eyima ti pe NAADs ma drile joago a rivu, eyini ecozu o'duko esuzu otuta nderi ma dria drile.
- ◆ O'bi ecoki ti ecita komiyuta-a ri ayu e'yo yima dri ezapi 'diyi ecezu.

Kansala eyini ti ecita kombiyuta si ri ayuria kaniku osisia simu siri ayuria, le ma niki kini;

- ◆ Ika o'duko azi fe kombiyuta dria kaniku simusi 'bo, mi econi enze ku;
- ◆ O'bi leki 'ba ma omvi eyivele zita 'diyi kombiyuta-a si coti coti a'dusiku 'ba eco ti ecita 'di ayu pari ciria vini sawa ciria ra. Ika 'ye 'dale, o'bi eyi nga asi 'ba mi dria ra;
- ◆ Mini ti ecita kombiyuta ma dria ri ayuria, le ti mini ayu ri ma alu alu. Eri nga fe emini emi erizu o'bi eyi 'be
- ◆ Le mi ma fe o'duko geri ayikoronisi mini ecozu o'bi eyi esezu mivu enyia;
- ◆ Ti ecita kombiyuta driari ni tutuni o'duko fe 'ba oderu 'diyini a'dusiku eyi tutuni ti ecita nderi ayu ni.
- ◆ Le 'ba ma ayu ti ecita kombiyuta ma driari tualu geri azi o'duko fezu 'diyi 'be tualuru a'dusiku 'ba dria ayuni kombiyuta ku.
- ◆ Le 'bama ayu ti ecita 'di e'yo 'bani andra eri e'dozu ayuzuri 'yezu. Ka'dini ku, 'ba eco e'yo te 'bani le ri avi ra.

Mi omve 'ba eco'ba e'yo mini le ri ma azako'ba ra 'diyi. Ecetasi, ika aleta ale emi eselea kansala ru osisia simu-a 'diyisi, mi omve lu kansala eyi ti ecita ma alea i.

3.1.2. Esele ndundu ti ecita kombiyuta ma dria 'diyi ni 'diyi

Facebook

Afa Facebook 'di a'duni?

Facebook eri angu 'ba ecipi tualu agyipikaru, sukulua vini 'ba eyima kala 'diyi 'be. E'yo 'di e'do andra eli 2004 ma mba irisi. E'yo 'di mu ca eli 2011, de 'ba ti ecita nderi ayu'ba 'diyi ma kalafe ca milioni azia 'bo. Eli 2009 ma mba alusi, kombiyuta ma ola 'bani omve Compete.com ru ri 'ye ondata dika isu kini wudrukuru ma alea woro, 'ba Facebook ayu ndeni ika o'bi ola azi 'diyi 'beria.

A'di eco Facebook ayuni?

Agu azi ma eli ka ca 18 dri'be, eco e'do Facebook ayu ra. Mini ecozu fizu facebook-a le lu mi ma ovu email ma akaunti 'be ci dika mivele namba mini ni a'duleni ma ovu vini ci mini ecozu mivele akaunti ma ti zizu kombiyuta-a.

Kansala oku ru 'diyi ecoki Facebook si a'du 'ye?

I Facebook eri geri o'bi eyini ti ecizu vini egata alezu ri i. 'Ba eco ani;

- ◆ Ti eci 'ba ma esele ndundu 'be: agyipika eyi, 'ba andra ama'be sukulua 'diyi 'be, 'ba azia 'diyi 'be, kambuni ndundu 'be, tojari ndundu pie;
- ◆ O'duko ndundu ale ekile e'da le, embata le, e'yo azi 'diyi 'be, 'ba te mi agyipika ru oruleru 'diyi 'be;
- ◆ Agbatara ba e'yo orodriru 'diyi ma dria;
- ◆ Agbatara ba e'yo orodriru 'diyi ma dria; Zita zi o'bi ma tia e'yo azi ma dria. Ecetasi, kansol ka le robia otu, ecoki o'bi eyi ai yima egata fezu e'yo yini ega eri orodriru ndeni 'diyi ecezu. Mi eco zita si mivele peji Facebook veleria, o'bi eyi 'di yima egata fe 'da-a. Mi eco di eyivele egata ri ayu agbatara bazu kansol-a ra;
- ◆ Mi eco Facebook ayu e'yo isuzu amuti ndundu ma dria. Ecetasi, WDG ma akaunti facebook-a ci. Eri azini dika 'ba le'ba embata isu'ba driceza

ma dria e'yo azi 'diyi 'be 'diyi ecoki e'yo 'diyi isu woro ra, mini ecozu mivele aziri ngazu kililiru.

Mi fi Facebook-a ngoniru: Email

Geri mini ecozu email o'dini ma ti zizuri osisia 'dini ideria 'bani omvele Annex A ruria.

Le mi ayu sawa driasu email adriza mukesi. E'yo 'yezaru 'diyi:

- ◆ Ika o'duko azi isu geri email vusi, mi omvi coti ecezu kini mi isu ra.
- ◆ Mi omvi o'duko mini isu email si 'diyi alu alu, mi e'do o'duko okorisu pere asizurisi;
- ◆ Isi munduti kililiri i;
- ◆ Le mima ni ra kini email ni o'duko mini fe amve vini mini isu 'diyi ma ta mba ci. Ani drozi, 'ba eco e'yo mini andra si 'diyi ayu e'yo adari ondazura.

'Ba email ma akaunti ma ti zi ngoniru?

- ◆ Mi eco email ma tizi esele ndundu 'be: Yahoo, Hotmail, Gmail, Ymail azi 'diyi 'be;
- ◆ Mini ecozu email o'dini ma tizizu, le mima ovu lu indanet 'be ci. Mi eco 'di isu pari 'bani indanet ayuzuria mivele tawunia ogogo ria. Ika vini ovu komiyuta 'be vini indanet 'ba mivele azi paria kaniku akua ci, mi eco ayu email ma akaunti ma ti zizu ra;
- ◆ Mi eco email ma esele oruleru 'diyi ayu e'dozu mivele email ayuzu;

- ◆ Kombiyuta ni nga zita ozi mitia ekile: mba o'du mini osizuri le, mi ru le, mi kari le, e'yo azi 'diyi 'be. Eri cika mini mivele akaunti email veleri ma ti zizu mi rusi a'dusiku ngani avi mini mbele ku;
- ◆ Ika email ma ti zi, eri nga mi ai nukuta kaniku namba azi pezu mini ayuzaru a'dule. Eri fe 'ba azi nduni econi mivele email ma alea afa 'diyi la ku.

Mi eco email si a'du e'yo 'ye?

- ◆ Mi eco waraga si 'ba mini le o'duko fezu eyini 'diyini;
- ◆ Mi eco e'da ale 'ba mini le ale yi 'be 'diyi 'be;
- ◆ Mi eco o'duko isu 'ba mivele email 'be ci 'diyi vusi ra;vini
- ◆ Mi eco o'duko kaniku e'yo mini le oni 'diyi ai 'ba ciri vu ra.

3.1.3. E'yo aleza simu siri

Geri o'di vini aje koko 'bani ayu o'duko fezu ri osisia simusiri ma ayutani. 'Ba ci simu pie ni eco osisia simusiri ayu o'duko fezura. Drile okururi ru, mi azi nga 'ba ndundu 'be karakara ani le mima fe eyini o'duko ndundu cici. 'Ba eco osisia simu si ri ayu o'duko fezu ongulumu ndundu ma alea. 'Ba eco ayu o'duko fezu e'yo azi 'bani otu 'yezaruni ma dria ra. Eceta geri fizu ongulumu osisia alezu simu siri ma alea ri andrealeru 'dia. Ecetasi mi eco grupu ti eci'ba rara e'yo ndundu ekile SACCO le, grupu kanisa-a 'diyi le, grupu 'ba yima amvu 'ya'ba 'diyi vele 'diyi vini grupu oku vele 'diyi ma ale nyazu. Mi e'du simu ma namba grupu ma drile veleri tualu memba towi ma namba 'de indi. Ika le e'yo azi ale ongulumu mivele 'diyi 'be ecetasi NAADS ka le robia awa grupu ndundu ni, mi eco eyini o'duko fe simusi grupu ni ra. Mi eco eyi ai muzu e'yo onizu drile jo-ago vu. Osisia mini osiri ma aleasi, mi nga eyini e'yo mini le ma niki 'diyi ece woro.

- ◆ Osisia simu si ri ni fe mi e'yo ale 'ba mi pe'ba 'diyi 'be mini ecozu o'duko ekile geriko edeza le, yi 'bani oko ayuzaru akuari ma mile kaniku kala edeza le, e'yo azi 'diyi 'be ri fezu. Geri o'duko fezu 'di ma aje were dika o'duko ni ani ca 'ba karakara vu mbeleru;
- ◆ Sawa 'bani drice'ba pezurisi, mi eco osisia simusi ri ayu e'yo mini otu eyini 'diyi olazu ra, mi eco yini o'du 'bani ngazu drice'ba pezu 'diyi ece ra, mi eco ata eyima egata isu ra;
- ◆ WDG ni kansala ni osisia simusiri ma geri ati ni. 'Ba ka grupu ede 'bo, memba ndundu eyi o'duko isu ra, eco vini o'duko fera.

Gruppu o'duko esupi simusi 'diyi ma esele iri;

- ◆ WDG ma gruppu enyiar; 'ba 'di isu distrikitia. Ecetasi mi eco gruppu 'bani omve WDGA ri isu (Arua-a)
- ◆ WDG ma gruppu kari ni woro ri; WDG;

Geri 'bani ecozu osisia simu siri ayuzu gruppu ruri ('Ba Arua ni ayu ecetaru)

Azi	Geri o'duko fezuri (fezu 'diyi)	Eceta
Fizu gruppu o'duko isupi osisia simusi ri ma alea si ri ma alea	JOIN [Gruppu ma ru]	JOIN WDGA
O'duko fezu gruppu ni	POST [Gruppu ma ru] [O'duko]	POST WDGA O'duko 'di ecezu emini kini o'duko NAADS ma ru siza ma dria ri ni nga ovu kansol ma azi-paria drusi
'Ba azi omvezu fizu gruppu-a	INVITE [Namba] [Gruppu ma ru] LIST	INVITE 0714256372, 0712920498 WDGA
O'duko mini fe gruppu okoni ojazu	MESSAGES [Gruppu ma ru]	LIST MESSAGES WDGA
O'duko aluni lazu	READ [O'duko ma namba] [Gruppu ma ru]	READ1WDGA
O'duko isuzu gruppu azini vu ri atrizu	STOP [Gruppu ma ru]	STOP WDGA
Memba gruppu vele 'diyi lazu	COUNT [Gruppu ma ru]	COUNT WDGA
O'duko isuzu e'yo eyi 'ye'ba gruppu mini e'do kaniku mini fi aleania ri ma ma alea 'diyi ma dria. Ecetasi 'ba azi ka le fi gruppu-a	NOTIFY [Gruppu ma ru]	NOTIFY WDGA
Mini o'duko engapi gruppu vu 'diyi atrizu	OFF [Gruppu ma ru]	OFF WDGA

Ika o'duko 'diyi si simu dria 'bo, mi edri namba 6040 vu. Ecetasi

Mini fizu WDG Arua-a ria, mi te si; JOIN WDGA, mi edri 6040 vu. Kansala eyini ecozu o'duko feza simu si ri ayuzu kililiru, le kansala ma isuki grupu oku vele 'diyi, 'ba oderu 'diyi vele 'diyi, 'ba kanisa vele 'diyi, 'ba o'duko fe'ba o'bi eyini geri ndundu si 'diyi, 'ba okporu ongulumu ndundu ma alea 'diyi 'be, eyini ecozu eyivele namba simu vele 'diyi ofizu yivele simu ma alea indi. Ani, kaki le o'duko fe o'bi ma esele ndundu ni, ecoki simu ayu o'duko fezu osisia ma aleasi ra. Mini 'ba mini ega eyi mini orodriru 'diyi amazu vini pezu misi. Ika fi grupu o'duko fezu simusi ri ma alea 'bo, ika o'duko fe grupu aluni, 'ba lu nga mi rua oli ma aje li silingi kali towi (50/=). Ika tro o'duko nderi fe 'ba 100 ni ti ajeni nga ovu alurile, 50/= a'dusiku amuti WDG ru ri ofe oli aziri ma aje 'bo.

3.2. E'yo nzeza o'bi ma eseleari

Engazu amuti FOWODE ruri ma karatasi 'eyini andra si geri 'bani ecozu ndezu sawa o'bini 'ba pezuria kaniku Guide to Winning Political Elections(2010) ruri ma alea vini osisia amuti UNDP ruri ni si oku le 'ba 'ba ma pe eyi 'diyiini kaniku Handbook for Women Candidates (2010)ru ri ma alea

Le te 'ba dria fipi politikia 'diyi ma oniki e'yo nzezu o'bi ma eselea ra. E'yo nzeza eri kansala vele okpori l a'dusiku eri fe 'ba 'dileri ni e'yo nzeza ayu o'bi oruzu, 'ba politikia azi 'diyi oruzu vini 'ba o'duko ere'ba geri ndundusi 'diyi oruzu indi.

Buku e'yo ma efi olupi kombiyuta ma driari kini e'yo nzeza eri geri okporu 'bani ecozu o'duko fezu tisiri i.

Buku e'yo ma efi olupi kombiyuta ma driari kini e'yo nzeza eri geri okporu 'bani ecozu o'duko fezu tisiri i.

3.2.1. E'yo nzeza kansol ma aleari ma orodri ngoni?

- ◆ Eri fe kansala ni okpo isu e'yo nzezu ori kokoru;
- ◆ Ba politikia 'diyi o'bi eyi pe'ba 'diyi ma tini. Agu e'yo nzepi orikokoru vini kililiri ni nga ivele 'ba ma o'duko ece ewakokoru; vini;
- ◆ E'yo nzeza o'bi eselea ri si, oku kansala ru ri ni nga egata mukeri fe ecozu 'ba andra ipepi 'diyi ma egata alezu kansol-a kililiru. Mini ecozu e'yo nzeza o'bi eselea ri 'yezu kililiru le mima

Onda ondata, mima isu e'yo oni drile e'yo dri mini le e'yo nze drinia 'diyi ma dria, mi otu e'yo mini le e'yo nzezu drinia 'diyi, mi ale mima egata mini isu 'diyi geri kililiru ni si, o'bi mini e'yo ecezu 'diyini ecozu e'yo mini le ma 'yeki diyi 'yezu.

3.2.2. Mi eca 'ba e'yo nzepe kililiru o'bi ma eselea ni ru ngoniru?

- ◆ Mi otu mi dika mi ma onda ondata e'yo mini lezu e'yo nzezu drinia ri ma dria. .
- ◆ Mini e'yo nzeria, mima oja e'yo driku.
- ◆ O'duko mini le fe ri ma ovu pii, ma ovu alia, 'bama va ewakokoru dika mini e'yoni ri nzeria, inze avasi.
- ◆ Ife 'ba ma oguki cici dika mi ale e'yo eyi 'yepi mi 'be mi ma edria indi 'diyi o'duko mini le feri fezu indi.
- ◆ Iso pa pii dika mi o'duko ma ovu oru, 'ba dria ma eri ci
- ◆ Ine 'ba mini e'yo nzezu 'diyi mile-a.
- ◆ Mi rua ma yaku.
- ◆ 'Ba mi eri'ba 'diyi ma vaki o'duko mini feri ra.
- ◆ Mi oja mi adriza ku.
- ◆ Inze e'yo e'yere'ba dria ma va ani.
- ◆ Mi amvi o'duko mini feri dika dika, e'yoni ecozu fizu o'bi ma dria kililiru o'du driasi.

Otuta: Geriko e'data mini ecozu e'yo egazu drileri:

Izi mi tia zita 'diyi: A'di I? A'duni? Ngoniru? Ngoare? Ngoa? A'dusi?

- ◆ A'di i- Mi e'yo nze a'di 'be? Lek i a'du e'yo eri dika eyima vata ngoni? E'yo yini ale 'ba azi 'diyi 'be ri ngoni? E'yo yi 'be nduri a'duni? Mi onda ondata 'ba mini mu e'yo nze eyi'be 'diyi 'be ra?
- ◆ A'duni- Ile a'du e'yo nze? Ika le zita 'di omvi mi ngolopisi raka, mi ega egata geri mini ecozu 'yezu mukeri ma dria. Mi ni ngoniru kini o'duko mini feri ca 'ba mini te le fe 'diyi vu kobo mini te le ma ca eyivu ri le? Mi ega e'yo o'duko mini le ale ri ma orodri ngoni ya ri ma dria.
- ◆ Ngoniru- Geri ala ndeni mini ecozu o'duko miveleri fezu ngo i? Ti mini ayuri orodriru trotro geri mini mi rua ayuzu o'duko fezu amani ebi 'yo oruleru rile. Ipe e'yo mini mu 'yo 'diyi vini geri mini mi rua ayuzu o'duko fezu 'diyi o'bi mini 'ye o'duko fezu 'diyi ma vata vusi. Mi otu mivele e'yo nzeza ma e'dota, agaduni vini asizani. Pari mini e'yo nzezuri ka aira dika sawa ka aira, mi o'bi afa o'bini eco ne o'duko mini fezuri vaz u kilili ra 'diyi ayu indi.

- ◆ Ngoare? Sawa mini o'duko fezuri orodriru. Mi o'bi mivele sawa otu kililiru o'bini ecozu e'yo mini le ale eyi 'be 'diyi erizu vini vazú. Sawa e'yo nzezu ci dika sawa ovuzu ciri ri ci. 'Cika mini ovuzu ciri, ti-aluku ayuzu o'bi eselea ri ma paria'.
- ◆ Ngoa? Angu mini o'duko fezu o'bi eyini ri ma orodri ngoni? Mi eco sawa isu cazu angu mini o'duko fezuri ma alea oko mini ecozu ecetasi kiti vini mesa o'bini nga ayu 'diyi otizu kililiru. Mi otu angu nderi nezu kini 'ba woro ni nga eco e'yo mini nzeri eri ra dika ika afa azi e'da o'bini kini 'ba woro ni nga eco ne ra.
- ◆ A'dusi? Mini ecozu fezu o'bi ma eriki e'yo mi tia ri, sawa azi 'diyisi, le mima ece eyini e'yo mini le ale eyi 'be 'diyi ma orodri ra. Le ma eriki mi tia e'yorí a'dusi? Ifini kini le ife ma vaki e'yo mini mu ece eyini 'diyi ra.
- ◆ E'yo mini nze 'diyi ma ovuki alia. Ma eceki e'yo mini le 'yorí ma efi coti. Ika ecora, ife eceta alia 'dile 'diyi cici, o'bini ecozu mi vazú kililiru.

3.2.4. Agu e'yo nzepe o'biniri—Le mima avi e'yo 'diyi ku:

- ◆ Mima e'data: Mini e'yo nzeria, 'ba mi tia e'yo eri'ba 'diyi woro mi neria. Le mi ovu alatararu dika mi ma osu mi alaru. Bongo mini su 'diyi ma wura ma ovu wiwi amba amba ku. Mi ede mi andreti amba amba ku dika ika afa bi-a kaniku ombeleko-a 'diyi su ra, ma feki o'bini ava 'bazu afa nde 'diyi ma dria ku a'dusiku eyi nga asi fe woro drinia te ovuni e'yo mini nzeri ma dria ku.
- ◆ E'yo nzeza ruasiri: Mi rua ni o'duko mini fe ri ma nusu (50%) ri fe ni. Le iso pa pii dika mi azi mi pa were ci. Mi ati mi wu mi rua ku, l'ba vini mi wu nde 'diyi mi ngukua ku. Ibi mi agajo e'yo nzeria ku dika l'ba dri mi jeba-a ku. Iso 'ba ma mile drisi ku;
- ◆ Mi ayu mi mile: Mi one angu o'bi mini e'yo nzezu eyini 'diyi ma eselea woro. 'Dini nga mi azako mini ecozu nizu kani 'baki asi e'yo mini nzeri erizu ra ya ri kani yo. Ika 'ye o'bi ma milesi orisi, ine lu angu eyima dria. Eyi nga ega kini mi adanisi eyi ma mile ne;
- ◆ Mi ma andreti: Ika e'yo nze e'yo ayikoru kaniku andruru ni ma dria, igu indi. Ka ovu dratia, igu ku a'dusiku o'bi eyi candia. Mi ayu mima andreti e'yo mini nzeri vusi vini sawa mini e'yoni nzeri vusi;
- ◆ Mima o'duko: Inze e'yo okposi 'ba dria ma eri ci. Mi oja mima o'duko indi. Ika e'yo nze o'duko alusi, o'bi ecoki e'do o'dukora. Ili ava indi indi dika mi enga mima o'duko mini e'yo orodri ru ni 'yoría, mini ecozu vi 'bazu drinia;
- ◆ Ori deza: De nga podi 'ba nzeni e'yo o'bi 'be ku, 'ba woro e'yo nze'ba 'diyi ori azi isu eyima asia. Mini ecozu ori 'daleri odrozu, le mima ega

e'yo o'bi ma dria. E'yi 'ba adani trotro mile dika leki mi ati e'yo mini nzeri ma aleara. Ika o'duko mini le fe ri out kililiru dika ika 'ba mini mu e'yo nzezu eyi 'be 'diyi ni ra, ori ni nga ide mima asiarisi mbeleru. De nga podi inzeni e'yo o'bi 'be ku: mi andri angu mini muzu e'yo nzezu o'bi 'beri okoru, ma si mi raka; le mima ni mi mu e'yo nze a'du ma dria ya ri ra dika mi otu e'yo dri mini le ma aviki mini ku 'diyi e'dozu mi eceza-a caku e'yo ma adari cazu erini ideria. Mi o'bi nga e'yo mini le nzeri 'yo mi agyipika ma drilea kaniku 'ba akua 'diyi ma drilea. Ma aleki eyima egata mini de nga imuni o'bi ma drilea ku; Mi osu mi ala. Eri nga fe ori mi asia ri ni i omvi ra. Mi e'do e'yo nzeza andrusi kaniku mi ale e'yo ondua 'beni o'bi eyi 'be. 'Dini nga fe mi alo tualu o'bi e'yo nde eri'ba 'diyi pie.

3.2.5. Geri e'yo mini mu nzeri otuzuri

Ika egata isu e'yo mini nzeri ma dria 'bo, mi otu e'yo nderi kililiru. Mi obi e'yo 'diyi ma vuti:

A) E'yo ti ziza:

- ◆ Izi o'bi ma bile oko- mi ale e'yo azi mi diani kaniku mi ale andru o'bi 'be (ecetasi ika e'yo nze mini andra sukulu laria, mi eco eyini e'yo emini andra 'ye ewu mini ovuzu sukulua ri si 'diyi ale o'bi 'be ra; ika e'yo nze timu mupira avizuri pie, mi eco andru olu 'ba mupira avipini ma dria ...). 'Di ni nga fe o'bi eyi asi 'ba e'yo mini nzeri erizu.
- ◆ 'Da ma vutia, mi ece o'bini e'yo dri mini 'ye e'yo nzezu drinia ri. (ecetasi "Andrusi, ale e'yo nze geri kansala ni ecozu onita ma azakozu Oli Division-a dika le te ma otuki onita nderi a'dusi ya ri ma dria")

B) E'yo ma ada:

- ◆ Ipe e'yo na ecopi mi azakopi o'duko 'di fezu 'diyi. Ika e'yo pe na ma drilea, eco nga fi o'bi ma dria kilili ku ra. Ecoki azi 'diyi avi ra. Mi isu eceta e'yo mini nzeri atizu. Mi o'bi vini e'yo yi 'yepi mi 'be 'diyi ayu indi.

Eceta:

1. Agata: Onita ma candi Oli division-a ri.
2. Agata: Embata tutuni ezoanzi veleri ni nga drozi 'ba dria ma azako.
3. Agata: Azita vini robia otiza e'yo 'di ma azakozuri

C) Detani

Geri mini e'yo nzeza ma ti opizu ri ma orodri angiri saaru. Geri mini e'yo nzeza ma ti opizuri ngani avi o'bi eyini ku, pere eyini caria akua. Ide e'yo nzeza e'yo mini le vi 'ba drinia risi dika mi amvi e'yo nderi dika dika.

Esele 4:

'BA 'BA DRICE'BA 'DIYI ORUZU OJATA EJIZU

Engazu osisia amuti UWONET ni (2010) 'bani omve Advocacy Skills Training Manual ru vini osisia oku 'bani omve Sheila Kawamara Mishambiata ruri ni andra ayu embata fezu oku Women's Democracy Group ma alea 'diyini embata fe'ba 'diyini mba na ma o'du 27 si eli 2013 si Kampala-a, Uganda.

4.1 E'yo 'bani 'ba 'ba drice'ba 'diyi oruzu ojata ejizu ri a'duni?

E'yo 'dini l'ye e'yere dika eri e'do 'ba kari vele 'diyisi ekile amuti gamete ma pale-a ku 'diyisi, 'ba drice'ba 'diyisi vini grupu ndundu le'ba ojata eji'ba 'diyisi indi. Eco vini ovu geri 'bani e'yo orodruru 'diyi ma e'yo ecezu o'bi eyini ri i, eyini ecozu drice'ba atizu e'yo kililiri 'yezu ri i. Asizu, eri geri 'bani ecozu azi ngazu 'ba ndundu 'be ecozu ojata ejizu ri i.

Le kansala okuru 'diyi ma ejiki ojata ongulumu eyivele 'diyi ma alea ra. Ojata 'di eco ovu kala alata veleria, onita veleria, amvu azi vini anyapa tambaza veleria, geri robia edrizu 'diyi ma alea geri azi 'diyi 'be.

Ba eco e'yo ojata veleri e'do ngoare ?

- ◆ Kari ka ovu okporu amba-amba dika ka eca "a'dakuru ruria".
- ◆ Kari ka ovu okpo koko ecozu o'bi ma azakozu ku vini ageyi tezu ku kaniku ata o'bi atizu edri cika-a ni isuzu kuria;
- ◆ Kala alu alu ka eco azi ivele ri nga kilili kuria;
- ◆ Sawa a'dini e'dozu dini ma e'yosi kaniku suru ma e'yosiria.

4.2. Geriko ojata oruzu 'diyi ngoni?

Geriko ojata oruzu okporu 'diyi iri: oruta 'ba alu alu ni ojata ejizuri azini oruta geri e'yo 'yezu kari ma alea 'diyi ni eyi ojazu 'diyi. Oruta 'ba alu alu ni ojata ejizu ri ma alea, 'ba tuni geri 'ba alu alu ni ecozu ivele e'yo acipi

onzi 'diyi ojasu vini okpo ivele ri ma atambazu ri ma e'yo ma vuti obi. Oruta geri e'yo 'yezu kari ma alea 'diyini eyi ojasu 'diyi kala enyia o'bi eyi vuria, kari veleria vini kari amveleru wudrukuru veleria ecozu ojata ejizu 'ba e'yo aluri isu'ba 'diyi ma eselea indi. Oruta geri e'yo 'yezu kari ma alea 'diyini eyi ojasu ri ni ojata nda gei e'yo 'yezu kari ma alea 'diyivu 'ba alu alu kari ma alea ri ma azakozu te ojata 'ba alu alu veleri ni o'bi e'yo 'ba ada ma edri ezapiri otu dika eri i'ye sawa ezu ma vutia ka, erini ecozu i otuzu.

4.3. 'Ba eco ojata 'bani le isuri eji ngoniruru?

◆ Drile peza; O'bi oruza; o'bini a-ako ecezu vini e'yo aiza.

Ojata ndaria: 'Ba zita ozi gamete okpo-a ri ma tia; Zita zizu vini omvita isuzu a'dini a'du afa isu ri ma dria, 'ba isu ngoare dika sawa ngopi ma alea? 'Ba 'ba eco'ba ojata eji'ba ecozu 'ba eco'ba eyima egata fe'ba cazu drice'ba vu ku 'diyi oru ojata ejizu ecozu eyivele egata politiki ma dria vini angu ezoza ma dria 'diyi otuzu.

Azi ojata oruza veleri: Ojata ejizu drice'ba lepi 'ba gamete-a 'diyi oruzu amuti vini 'ba azi 'diyini ecozu eyima egata fezu ojata ciri ma alea indi.

Ojata ni: Oruta oru azita o'bini aiku 'diyi ojasu; adriza 'ba azi nga'ba okalamvu ndundu ma alea 'diyini e'yo 'yezu yini le ri le 'diyi ojasu; candi feza vini ori feza gamete ni fe 'ba lepi ojata oru'ba 'diyini ri; Opendu; enjita-ako 'bani 'ba ada enjizu kuri vini 'ba ma e'yo a'bia 'diyi, suru vini eceta enjizu kuri.

Geri ojata oruzu kililiru 'diyi

Alu: E'yo 'bani le ojari ecezu kililiru

- ◆ E'yo emini le ojari ngoni? Ile a'du 'ye?
- ◆ Le mima ni e'yo e'yo 'di ma dria ngopi? Mi nga e'yo 'diyi isu ngoniruru?
- ◆ Ile drozi ojata ngoleri ne? Ojata ni nga a'dipima edri 'ba cika ni dika ngoniruru?

Iri: E'yo emini le isu orura ojata ni 'di ma alea 'diyi

Ile a'duni?

- ◆ Eri nga ojata muke ri eji o'bi ma edria ra? Eri nga fe eyini yivele okpori amazu ra? O'bi eyi nga e'yo nderi ama ra? Orodriini ngopi dika 'ba eco ojata nderi isu mba azia ma alea ra ya? Ojata ndeni ni nga ojata eji o'bi ma azakozu sawa angiri ra ya? Eri nga okuni vini 'ba 'bani ope

kala 'diyi ni okpo fera ya? Eri nga embata fe okpo o'bi ma dria ri ma dria ra ya? Eri nga e'yo politiki vele vini azita vele 'diyi out ra? Eri nga azi mivele ri ma azako ra? Eri nga e'yo kari ma alea 'diyi eci e'yo kari amveleru wudrukuruu 'diyi 'be ra? Ojata 'dileri eco l'ye ra ya?

Na: Ile o'duko fe a'dini?

- ◆ A'di eco ojata emini le ri fe kaniku ejini?
- ◆ 'Ba eyo asizuri pe'ba 'diyi– 'ba okpo 'be 'diyi-eco'ba ojata oga'ba ra 'diyi.
- ◆ 'Ba e'yo ma vuti omi'ba 'diyi–'ba eco'ba e'yo ma vuti omi'ba kaniku fe'ba o'bi ma ojaki eyima egata e'yo azi ma dria 'diyi.

Ine 'ba mini abala 'yezu eyi'be 'diyi: Eyi abala 'ba ama 'be a'dusi? Eyi nga e'yo ama tia 'diyi ga ngopi? Okpo eyima driari ngopi?–kala robia vusi, kale eyini 'ba 'wara nizurisi, kala 'bani ecozu cazu eyivu ra ri vusi; ecoki okpo ayu ama rua ngopi? Ecoki ama edri 'du ra?

Azita yivele 'diyi ngoni? Yima otuta ngoni dika eyi e'yo eyini le 'diyi isu ngoniru? E'yo azi amani ecozu egata aluri alezu eyi 'be ni ci?

Su: E'yo isuzo: E'yo emini eco 'ye ra 'diyi ngoni dika emi eco eyi oru ojata ejizu ra? Emivele amuti ri ca ngoa? Emivele okpo ecozu ojata ejizuri ngopi? 'Ba eco'ba emi ati'ba ra ni ci? Emivele grupu ma alea 'ba e'yo 'yeza ru 'diyi pepini ci? Emi nga atita isu ngoa? E'yo emini le isu 'diyi ecoki eyi isu ra?

Towi: Otuta e'yo 'yezuri: 'Ba alenia a'du afa isu? Eri azitaru ? Azita ma ale nyazu? Emi okpo amuturu ngopi? Mi eco ojata ai sawa ngo ma alea.

Azia: O'duko fezaruri ma sita: Mi otu o'duko mini le 'ba ma esele ndundu 'diyini ma isuki 'diyi 'bo? O'duko mini le fe ri ni e'yo ada o'bini le ri ati ra?

Aziri: 'Ba o'duko ji'ba 'diyi: A'di eco o'duko ji 'ba mini le o'duko fezu eyini 'diyi ni ni?– Eyi 'ba e'yo ni'ba e'yo emini le oja ri ma dria tu 'diyi? Yima azi ni nga ovu ngoni? Le 'ba ma fe 'ba 'diyini e'yo ngole 'diyi oni eyini ecozu o'duko fezu killiluru?

Aro: 'Ba azakoma fe'ba 'diyi: Amuti vini grupu azi lepi e'yo 'di ma azakopini ci? 'Ba ka ti eci amuti vini grupu ndundu 'diyi 'be orodrini ngoni? Mi eco azi nga eyi'be ra? Mi eco eyi oru ti ecizu emi 'be ngoniru?

Oromi: O'duko feza: Geri ala ndeni 'bani ecozu o'duko fezuri ngoni? Mi eco e'yo 'ba azita ede'ba 'diyi 'be ra? Geri ndundu o'duko fezu o'bi eyini 'diyisi? Ti ecita ma alea? 'Ba aku esele si 'diyi okuzasi?

Mudri: 'Ba o'duko emivele 'diyi eri'ba 'diyi: A'di piyi nga orodri isu azi emini le 'ye 'diyi ma alea ni? 'Ba eco 'ba 'dile 'diyi ai eyi ecizu ama 'be kaniku o'duko fezu ra? A'di pi ngakini e'yo azi orodriruni isu kuni? 'Ba abala 'ye'ba emi 'be 'diyi ma agata ngoni? Mivele agata te ngoni?

Mudrini alu: E'yo amveri: Ojata politikia ri ma orodri ngoni? Politiki eco ojata ma azako ngoniru? Eco oga ngoniru dika ori erini eco fe ri ngoni?

Mudrini iri: Otuta e'yo 'yezuri sawa vusi: 'Ba ma isu afa 'bani asi 'bazu 'diyi sawa ngopi ma vutia? Le 'ba ma de azi 'diyi ngoare? A'dini a'du 'ye ni dika ngoare?

Azi andriza vini amaza: Emini azi ngaria. Le emi ma andriki geri emivele otuta ri ni acizuri rara. E'yo azi ngapi kilili kuri a'duni dika emi eco otu ngoniru? Emivele otuta ni nga e'yo emini le isu ri isu ra? Ka ku le emi o'biki otu ra.

Esele 5:

OVUZU 'BILI 'II TI ECITA KOMITI VELE 'DIYI MA ALEA

Engazu WDN-UgandaChapter ma osisia kansala enyia 'diyi ma driaria (2012)

5.1 Geri mini ecozu ovuzu 'bili 'ii kililiru ri ru ri

De nga ti ecita komiti veleri e'doni nga ku:

- ◆ Mba o'du komiti ni rizu ri ni enga agu kansol ma e'yo nzepe ri vu dika 'ba mba o'du 'di olu 'bili 'ii komiti velerini;
- ◆ Le 'ba ma osi e'yo 'bani otu nzezaru ti ecita komiti veleri ma alea ri va. 'Bili 'ii ma osi e'yo 'diyi tualu 'ba drile ru 'bani mu e'yoni otuzu ri 'be. Ti ecita komiti veleria, le memba ma aleki e'yo yini le 'ba ma nze e'yo drinia 'diyi raka de nga 'ba aini eyi kuru. Agu osisia osipiri ni e'yo 'bani nze ti ecita ma alea 'diyi osi woro ni.

Ti ecita komiti veleri ma alea

1. 'Ba dria ma fe ivele egata indi: lka ovu 'bili 'ii komiti veleri i, le ife 'ba woro ni drileba e'yo ima tia ri nzezu ka tro enga ongulumu politikini nduni ma alea ti. Le mima ni ra kini ti ecita mini drini ce 'di ovuni ongulumu mivelerini a'dule ku. Le inira kini o'bi andra emi pe'ba ndundu 'diyi ma egata ni emu emi drilea 'ba eyini andra pe kansol-a 'diyi vusi.
2. Le mima ni e'yo ndundu ci: Le 'bili 'ii ma la osisia walaru tutuni e'yo dri 'bani mu agbatara bazu drinia 'diyi ma dria. 'Dini nga azaniko e'yo onizu angiri e'yo 'bani mu nzeri ma dria ecozu ti ecita ma dricezu kililiru 'beni.
3. Mi omi ma ovu mgboru: Le 'bili 'ii ma ovu egata 'be vini omi 'be mgboru, erini ecozu 'ba te le'ba ti ecita ma ale osa'ba 'diyi ma adriza otuzu. 'Ba eca'ba 'bili 'ii ru pale okorisi 'diyi sawa azi 'diyisi fe memba eyi ti ecita ma sawa eju agata efikokoru 'diyisi kaniku e'yo 'bani te otu ku 'diyi nzeria. 'Bili 'ei azi 'diyi leki 'ba woro ma eri lu eyima ti i, leki 'ba

ma te 'ba eca'ba vile 'diyi e'yo azi 'diyi 'be. 'Bili 'ii ru, ika fe memba komiti vele 'diyi ma teki 'ba azi 'diyi sawa ezuru, mi fe memba azi 'diyi ma egata ni inze e'yo te 'bani otu nzezaru ri ma driasu te dika mi 'ba te sawa tamba'ba ra 'diyi ma sawa eza.

4. Ti ecita e'dozu sawa kililiria: Le ti ecita ma e'doki sawa kililiria. Eri azi mini 'bili 'iiru, memba eyi oruzu sawa tambazu vini ti ecita e'dozu sawa kililiria. Ife memba ma niki ra kini ileni sawa ezaza komiti-a ri ku. Le ti ecita woro ma ovu sawa e'dozu ri 'be vini dezuri 'be indi. 'Ba eka e'do vile, mi isu kini 'ba ngani e'yo te 'bani otu nzezaru 'diyi de dria ku a'dusiku 'ba nga e'yo dria nze mbele mbele sawa arizu.
5. Ti ecita ma dri 'bazu geri kililiria: Eri azi 'bili 'ii ni nezu kini ti ecita ni aci kilili dika geri kililiria. Le 'ba dria ma va e'yo 'bani mu e'yo nze drinia 'diyi woro kililiru eyini ecozu yivele egata fezu kililiru 'beni. 'Bili 'ii ka ne kini memba e'doki ti ecita ma dri ji ndu 'bo, eco zita zi, eyi omvizu e'yo 'bani te nzeri vu ra.
6. Ife osisia e'yo emini mu ale ti ecita-a 'diyi ma caki memba eyi vu drioru: Le 'bili 'ii ma obi agu osisia osipiri ma vuti, nezu kini afa nde 'diyi fu memba pivu ra. Osisia ti ecita alipi o'diri vele 'diyi, ripoti ndundu vini e'yo were e'yo 'bani mu e'yo nze drinia 'diyi ma caki memba vu ti ecita ma drilea 'ba emu'ba ti ecita-a 'diyini ecozu eyi otuzu kililiru egata fezu.
7. Emi otuki e'yo emini nga ale ti ecita 'diyi dika emi o'jaki ku: Le ti ecita woro ma ovu otuta e'yo 'bani mu nze 'diyi 'be ci. E'yo 'bani le ale 'diyi kaki ovu alia, ti ecitani vini nga ovu alia. Ecetasi, e'yo 'bani mu nze ri ka ovu "E'yo edri dria distrikiti-a 'diyi", mi eco isu kini emi nga e'yo nze e'yo ndundu ma dria, emi eco ata ti ecita de de emi isuni e'yo azi orodriruniku. Ka'dini, le te e'yo dri 'dale ri ma ovu kini "E'yo edri muke atripi distrikiti ma arojo amburi ma alea vini healti centa su (IV) vini na (III) ma alea 'diyi". E'yo 'dileri ni nga fe memba eyi e'yo emini oturi va kililiru. Ika le vi 'ba e'yo azi ma dria, le emi ajiki e'yo nderi kililiru.
8. Le mima ni ti ecita kansol veleri ni aci ngoniru ya ri raka: Le 'bili 'ii ma oni azita ti ecita komiti ni ri ni obi 'diyi ra. Le ma ni ra kini ti ecita ma alea, 'ba alea vini egata 'ba drianu ejiri eri trotro.
9. 'Ba ma osi osisia ti ecita vele 'diyi ci: 'ba ka e'yo 'bani ale ti ecita komiti veleri ma alea 'diyi osi ci, mi isu kini 'ba nga e'yo nde 'diyi ma vuti obi kililiru. Eri fe 'ba andra emu'ba ti ecita-a ku 'diyi e'yo andra 'bani ale 'diyi oni tekekeke. Eyi vini komiti ma tamba e'yo azi ka efua azita ma drileria.

5.2 Le 'ba ma si osisia 'bani osi sawa ti ecita velerisi ri ma alea a'duni?

- ◆ Grupu ma ru; ecetasi "Osisia ti ecita komiti azi ngaza vuri";
- ◆ Mba o'du vini sawa ti ecita ni e'dozu ri;
- ◆ Pari 'bani ti ecita nderi 'yezuri ma ru;
- ◆ 'Ba emu'ba ti ecita 'di ma alea 'diyi. Alenia, memba, omu vini 'ba azi nga'ba kansol-a 'diyi ma ru ma ovuki woro ci;
- ◆ E'yo 'bani mu nze kaniku ajenda ma ovu namba irizu mini si osisia ma driari;
- ◆ Egata 'ba ndundu ni eji 'diyi dika a'di eji egata ngo ni ya ri ('Ba ati egata ngo ra dika 'ba ga ngo i; 'ba ola 'ba drisi 'bani kalulu 'beria egata atizu kaniku gazu ra ya?
- ◆ 'Ba ma kalafe egata ati'ba 'diyi ecetasi 'Ba ati egata 'di ra. 'Ba 10 atiki ra, 'ba azia gakisi.
- ◆ Memba azi ka ima egata fe egata 'bani eji kansol-a ri ma dria ku, le 'ba ma si vini osisia ma alea indi ecetasi a'dia peni egata ku a'dusiku e'yo 'da erini pezaru ewaru;
- ◆ Osisia orodriru 'diyi ecetasi memba azi ka le 'ba ma si e'yo ini egata pezu kuri va, le 'ba ma si indi;
- ◆ Ba ma osi afa komiti ni ai 'yezu 'diyi indi ecetasi 'Bili 'ii komiti veleri ni nga e'yo efu'ba ti ecita ma alea 'diyi ale kansol 'be mba o'du ...si. 'Ba ma fe osisia 'di ma azi 'bili 'ii distrikiti velerini indi;
- ◆ E'yo azi komiti ni ega kini eyi orodriru 'diyi,'ba ma si indi;
- ◆ 'Ba ma ebi ripoti ndundu 'diyi osisia ma rua 'ba la'ba 'diyini ecozu isuzu vini lazụ mbeleru;
- ◆ Sawa ti ecitani idezuri.

Osisia 'diyi ma ovuki alia alia dika 'ba ma osi e'yo te 'bani otu nzezarụ ti ecita ma alea ku 'diyi ku kani de biki eyi egata 'bani ati 'diyi 'be ra.

1. Ti ecita dezu sawa kililiria: Emi o'biki ti ecita de sawa emini te ai dezu tualuri ma alea. Eri nga memba eyini okpo fe emuzu ti ecita 'da ma vutia 'diyi ma alea ra.

5.3 E'yo okporu 'bili 'ii ni

- ◆ Le 'bili 'ii ma ovu onduaru egata ejizu komiti ma drilea alezaru sawa drias. Komiti azi 'diyi, ekile palimentia 'diyi ma 'bili 'ei ejikini egata komiti ma drilea ku, mi di ani isu e'yo eyini alezaru yo. .
- ◆ Le 'bili 'ii ma ayu ivele okpo egata iveleri omizu memba ma dria ku.
- ◆ Ika azi 'bili 'ii veleri 'ye sawa ezu, mi nga azi nderi nga kililiru.
- ◆ Bili 'ii mukeri ni fe 'ba e'yo te 'bani oti nzezaru 'diyi nze woro vini sawa kililiria.
- ◆ Amuti azi nga'ba o'bi 'be e'yo ndundu ma dria 'diyi ma emuki lu ti ecita e'yo eyi elopi 'diyi alezu dika le agu osisia osipiri ma omve eyi ni.

Ti ecita alu alu ma alea azita ci. Ecetasi, 'ba azi ka le ima egata fe, le ma ai rukusa e'yo nzezu 'bili 'ii ma tia raka. Sawa azi 'diyisi, le i'ba mi wu oru pere 'bani mi peria, e'yo 'bani te otu nzezaru 'diyi nzezu sawa ezakokoru, 'ba dria ma egata enzizu ecetasi 'ba ma eza 'bama andreti 'ba azi ma egatasi ku, 'ba ma enja 'ba azi ma egata ku, agu e'yo nzeperi ma sawa enzizu vini fezu 'ba e'yo nze'ba 'diyi ma ayuki sawa were ecozu sawa fezu 'ba azi 'diyi ma egata isuzu indi.

5.4 Geri ecozu 'ba woro ma egata isuzu indi 'diyi;

- ◆ Ba karakara kaki le eyima egata fe, ipe 'ba nga'ba e'yo nze'ba oko 'diyi, 'ba alu alu ma isu namba erini ngazu e'yo nzezuri;
- ◆ Mi atri e'yo nzeza sawa ezuri ra; l'du e'yo 'di okporu te mi ayu okpo tu ku. Ecetasi, mi eco 'yo...Awa'difo mini egata mini fe 'disi. Egata mini fe 'di ordriu saaru te ama eriki nga memba azi 'diyi ma egata indi.
- ◆ Ife drileba 'ba nga oku e'yo nze'ba ti ecita-a ku 'diyini te l'ye 'dileri enzitasi.
- ◆ Ife 'ba woro le'ba eyima egata fezu 'diyini drileba ra. Memba kaki ovu e'yere, mi o'bi eyima tia zita ozi, ecozu eyima egata isuzu. Ecetasi mi eco 'yo...'Ba azi egata azini 'be e'yo 'di ma dria ci?
- ◆ Ife 'ba le'ba e'yo nze'ba 'diyi ma aviki drileba egata fezu 'ba le'ba e'yo nze'ba okposi 'diyi ma e'yosi ku;
- ◆ Mima eri e'yo 'ba woro ni nzeri avasi;
- ◆ Ife 'ba ongulumu gamete ma alea 'diyini drileba eyima egata fezu ongulumu azi 'diyi 'be trotro. Le ini ra kini ti ecita mini oce 'di komiti niri i ovuni ongulumu veleri i ku. O'bi leki 'bili 'ii ma ega e'yo pi dika

ma eri 'ba dria ma egata a'dusiku egata 'bani eji 'diyi o'bi ma azakozu ovuni ongulumu ni ku.

- ◆ Le mima eri e'yo 'ba membaru egata o'bini ati tu ku 'diyi indi. Mi oga eyima egata ku. Sawa azi 'diyisi, memba kalafe 'be ndeni 'diyi lekini e'yo eri egata azi 'diyi ma dria ku.
- ◆ Eri kilili mini 'ba te ti ecita ma alea 'diyi ma egata geri ti ecita ni acizuri isuzu.

5.5 Geri e'yo 'yezaru 'diyi okuzu vini e'yo asizuri pezuri

Eri azi 'bili 'iini komiti atizu e'yo asizu ri isuzu. Sawa nde'ba 'diyisi, mi isu kini memba ti ecita ma alea 'diyi ma drini avi e'yo asizuri pezu ra a'dusiku e'yo 'bani nzeri ni sawa azi 'diyisi avi aleta ma agadua te. E'yo andreleru 'diyi nga 'bili 'ii ma azako e'yo komiti ni 'yezaru 'diyi pezu:

- ◆ Mi eri e'yo memba ni nze 'diyi, dika mi osi e'yo okporu 'diyi va;
- ◆ De nga ti ecita e'doni ku, le mima ece memba eyini e'yo emini nga ale 'diyi dika e'yo emini lezu e'yo asizu 'yezaru 'diyi pezu 'diyi indi;
- ◆ Mi o'bi egata okporu memba eyini fe 'diyi eji alezaru vuti vutiru, memba eyini ecozu e'yo asizuri pezu;
- ◆ Egata okporu emini lezu egata aluri pezu alenia 'diyi kaki ovu iri kaniku na, mi o'bi egata 'diyi ece memba eyini dika eyini ecozu vazuu kililiru vini egata muke ndeni ri aizuu vini pezu;
- ◆ De nga podi emi e'doni egata fe e'yo azini ma dria ku, emi o'biki e'yo emini ebi egata fe drinia 'diyi amvi. 'Dini nga fe memba eyi e'do e'yo azi nze de atiki woro egata aluri 'bo.
- ◆ De nga podi emi e'doni e'yo ale e'yo azi ma dria ku, le komiti ma pe e'yo 'yezaru ri coti. Agu 'bani 'yo ma nga azi nderi ma ece ani komitini e'yo ini 'ye ra 'diyi.
- ◆ Le mima ega kini memba kaki ovu ciri egata azi ma dria, aiki egata nderi ra 'dini ku. Mi o'bi memba eyima tia zita ozi onizu kani aiki egata 'da ada ada ya ri.

5.6 Geri 'bani 'ba ewaru kaniku e'yoru 'diyi ma e'yo dezu ti ecita ma alea ri

Ba azi 'diyi leki lu e'yo nze ti ecita ma alea a'dule. Azi 'diyi le e'yo opa 'ba azi 'diyi ma tia risi tutuni e'yo nderi ka eca agata ruria. 'Bili 'ii ru le mima oce ti ecita, emini ecozu e'yo mbani isuzu alenia.

Mi eco 'ba 'dile 'diyi ma e'yo de 'dinile:

- ◆ Mi ece memba eyini azita emini ai ti ecita ni e'dozu ri si 'diyi. Ifini kini le emi aiki azita emini nga vutini obi 'diyi tualuru de ti ecita e'doni nga ku.
- ◆ Mini eyini e'yo ti ecita 'yezu adriza mukesiri nzeria eyi'be, le isopa okporu e'yo mini 'yori ma dria. Mi ayu azita emini te ai tualuru 'diyi ti ecita ocezu;
- ◆ Memba azi ka e'yo alu ri nze pale karakara, mi omi asini, mi ece erini kini erivele egatari fi ra dika iva eri kililiru 'bo;
- ◆ Memba azini ka egata memba azi 'diyini fe 'diyi ga sisi, mi ai eyi yivele egata ri fezu. Ecetasi mi eco 'yo...Mini egarisi, ama eco e'yo 'di ma azako ngoniru?
- ◆ Memba alu 'di ka le mi tia e'yori eri ku izi memba azi 'diyi yini eyima egata fezu geri 'bani ecozu e'yo agata 'di veleri ma azakozuri. Ecetasi mi eco 'yo...emi ega ngoni? Afeki egata 'dini sawa azi dika kani amuki drile egata azi 'diyi isuzu e'yo vile 'diyi ma dria. 'Dini nga fe memba azi 'diyi mi ati muzu drile ti ecita 'be.
- ◆ Ale di ega kini emi isu e'yo azi oni geri emini ecozu ti ecita komiti veleri ocezu ri ma dria ra! Ika e'yo 'diyi o'bi sawa driasi, emi nga isu kini emi eca cika ti ecita vusi. Ka'dini emi o'biki ...emi o'biki...emi o'biki.

Esele 6:

E'YO MUNGUNI 'BA 'BAZU
OKURU KANIKU AGUPIRU VINI
'BA MA AZI NYAKUA RI 'BE

*Engazu Okalamvu e'yo okupini agupi 'beri ni, azi ni vini angu ezota ni ri 'be
ri vu vini amuti Forum for Women in Democracy ruria.*

E'yo munguni 'ba 'bazu okuru kaniku agupi ruri: 'Di e'yo o'bi ni ne vini e'yo a'biniri ni awa aziru oku pima eselea agupi 'beri i; ovuni e'yo Munguni eyini 'bazu ovuzu okuru kaniku agupiru ri i. E'yo a'bi ni vini ewu sawa 'disiri ni e'yo okupini agupi 'beri ma e'yo ama ni. E'yo 'di ni edri agupini vini okupini 'diyi ama ni. Le di ani kansol enyia 'diyi ma obiki e'yo 'bani oku vini ezoanzi ma rua opendu 'yezu diyi atri vini e'yo 'yezu agupini oku 'be trotloru. Le kansol ma o'biki di e'yo okupima edri ma dria 'diyi va vini agupi atizu e'yo 'yezu trotro. Le di 'ba ma otu otuta robia ayuta ma dria ri, e'yo azi andrizu gamete ma palea 'diyi 'be ecozu oku ma azakozu tualu agupi 'be ewu 'di ma alea.

6.1. ROBIA OTUTA E'YO OKU PI VELE VINI AGUPI VELE 'DIYI MA AZAKOZURI

ROBIA OTUTA E'YO OKU PIVELE AGUPI 'BERI MA AZAKOZURI A'DU AFA NI?

Le robia ma otuta e'yo agupi pini oku 'beri otuzuri ma avi e'yo agupi vini oku ni le eyima edria o'duvusi vini e'yo eyini isu ewaru 'diyi si ku. Robia oturia, le vini 'ba ma o'bi ne gamete ni robia isu ngoa dika kaki robia fe e'yo agupi vele vini oku vele 'diyi ma azakozu, eri nga kari ma azako ngoniru ya ri raka. Le vini e'yo 'di ma ama e'yo fepi agupi ma isuki azakoma trotro oku 'be kuri ra, 'bani ecozu otuta otuzu e'yo 'diyi ma azakozu.

Zita ecopi otuta 'di ma azakopiri;

- i. E'yo agupi vini oku ma dri ezapi vini afa eyini le eyima edri ma azakozu ra 'diyi ngoni?

- ii. 'Ba e'yo agupi vini oku ma dri ezapi vini afa eyini le eyima edri ma azakozu 'diyi ma azako trotroru ya? A'dini orodrini isu ni dika ngoniru?
- iii. A'du e'yonu fe oku, agupi, ezoanzi vini agupianzi ni azakoma 'diyi isuzu ku ni?
- iv. Ba eco eyima azako ngoniru?
- v. Robia ci 'diyi o'bi ma esele 'diyi ma azako ngoniru?
- vi. Otuta zota ejizu 'diyi ojata eji ra kani e'yi e'yo agupi pini oku pie 'diyi 'ba enya enya?
- vii. A'dini nziza robia 'bani isu were were 'diyiniri 'duni?
- viii. Azakoma gamete ni fe 'diyi e'yo 'bani lezu agupi, oku, ezoanzi, agupianzi vini 'ba dria afa 'be were 'diyi ma isuki azakoma trotro ri ama ra?

6.1.1. ORODRI OTUTA ROBIA NI E'YO AGUPI VINI OKU VELE 'DIYI MA AZAKOZU 'DIYI

- ◆ Eri fe 'ba otuta out e'yo dria 'yezu 'ba ma esele ndundu ni trotro, kililiru vinin mbgoru ecozu fezu 'ba woro ma isu dika ma ayu okpo iveleri ecozu e'yo robia ndazu, e'yo a'bini 'diyi ma vuti obizu ini leri le, ovuzu o'bi ma eselea muke dika e'yo driceza vele 'diyi vazuu kililiru.
- ◆ Otuta robia ni rini o'bi ma azako otuta gamete vele 'diyi amazu vini azakoza eyini otu oku ma azakozu 'diyi onizu indi.
- ◆ Eri fe 'ba robia 'bani oturi ni nga 'ba ekile oku le, 'ba ode 'diyi le, 'ba aco'ba ra 'diyi le vini 'ba azo ondrindria ni ri 'be 'diyi le 'diyi ati ra ya ri oni.

6.1.2. Geri 'bani ecozu otuta robia ni e'yo agupi vini oku vele 'diyi ma azakozu 'diyi ma e'yo otuzu 'bani otuta azakoma vele 'diyi oturia 'diyi 'dini

- i. 'Ba e'yo zota vele 'diyi ma drice'ba distrikiti-a kaniku CDO eyi/drice'ba azi 'diyi 'be oku vini agupi ma kalafe ayu ecozu e'dozu otuta otuzu edri ma esele ndundu 'diyi ma azakozu. 'Dini eyi ma azako eyini e'yo okporu eyini ecozu e'dozu azakoma fezu e'yo oku pini agupi 'be 'diyi ma azakozu 'diyi otuzu. E'yo 'dini fe 'ba otuta otu'ba 'diyi e'yo eyi 'ye'ba o'bi ma eselea 'diyi oni kililiru, eyini ecozu otuta otuzu o'bi eyi atizu afa eyini le 'diyisi vini e'yo eyini ega eyi yini e'yoru 'diyi ma azakozu indi. 'Ba eco isu e'yo 'diyi oni ondata 'bani 'ye kari Uganda ni ri ma alea aku alu alu vsiri ma alea kaniku National Household survey-a, ondata 'bani andra 'ye e'yo alio vele ri amazu kari Uganda veleria kaniku Uganda Poverty Participatory Assessments (UPPAP) ma

alea, Ripoti 'bani andra 'ba ma kalafe olazu kaniku National Census Report, Otuta distrikiti vini joago ni ayu lezu eyivele angu ezozuri tualu ripotini 'be. Ti ecita 'ba 'wara aku esele si e'yo alezu 'diyi 'be.

- ii. Emi amaki azakoma 'bani ebi fe 'diyi e'yo onizu a'di piyi orodrini isuni dika e'yo oku vini agupi ogapi azakoma 'diyi isuzu 'diyi a'dini ya ri onizu indi.
- iii. l'baki vi e'yo okporu emini le otuta otuzu azakoma fezu eyini 'diyi. Le 'ba ma fe egata e'yo 'diyi ma dria ra;

Otita otuta robianiri ma azakozuri

Esele otutani ndundu 'diyi	E'yo 'bani isu ondata-a 'diyi	E'yo azakoza lepira 'diyi	E'yo oku vini agupi ni azakoza lepi ra 'diyi	Azakoma 'bani eco fe ra 'diyi	Otuta robia ni ri	Robia ni enga ngoa ya ri
-------------------------------	----------------------------------	------------------------------	--	----------------------------------	-------------------	-----------------------------

6.1.3. Azakoma robia 'bani otu e'yo oku pivele agupi 'be ri ma azakozu 'diyi amazu

'Ba ebi geri nda ecozu azakoma 'bani fe e'yo okupivele agupi 'be 'diyi amazu otuta ndundu ma alea ra. 'Bani ecozu robia otuzu eyo okupivele agupi 'be 'diyi ma azakozu, 'ba ede geri 'bani ecozu nezu kini e'yo efu'ba ondata ma alea 'diyi azakoma isu 'bani robia oturia ra. Le 'ba robia oti'ba 'diyi ma niki e'yo angiri e'yo agupi pivele oku 'be 'diyi ma dria ra. Le di ani otuta robia ni 'diyi ma ayuki e'yo 'diyi okporu.

A) E'yo eyi 'ye'ba 'diyi amazu

- ◆ 'Ba ma ama e'yo eyi 'ye'ba (tualu kalafe 'be) oku ma rua, agupi ma rua, ezoanzi ma rua, agupianzi ma rua vini grupu e'yo ndundu pie ekile 'ba aco'ba ra 'diyile 'diyi ma dria indi. Le 'bani e'yo 'diyi amaria, 'ba ma ne e'yo eyi 'yepi sawa 'dasi 'diyi, e'yo eyini le 'diyi, e'yo azakoma oga'ba 'diyi dika 'ba eco e'yo 'diyi ma azako ngoniru ya ri i.

b) E'yo 'bani le vini e'yo azakoma oga'ba 'diyi

- ◆ E'yo okuni e'yoru vini agupini e'yo ru 'diyi coki esele ra.
- ◆ Le 'ba ma otu otuta e'yo oku pivele agupi 'be 'diyi ma azakozu 'diyi ma ovuki ndu.

- ◆ E'yo azakoma le'ba otuta ma esele ndundu ma alea 'diyi.
- ◆ Geri ecozu e'yo azakoma isuzu 'diyi ogapi 'diyi otuzu 'diyi.
- ◆ E'yo 'bani le otuta 'di ma oja edri agupini, okuni, agupianzi ni vini ezoanzi ni e'yo ma esele ndundu ma alea 'diyi.

c) Geri 'bani ecozu e'yo ma azakozu 'diyi

- ◆ Le 'ba ma oni e'yo yi elopi e'yo agupi pini oku 'be 'diyi ma dria 'diyi kililiru.
- ◆ Le 'ba ma ne kani otuta 'bani otu 'diyi e'yo agupi pini oku 'be 'diyi ma azakora ya ri.
- ◆ Robia 'bani oturi ma ca azakoza 'bani otu e'yo okupini agupi 'be 'diyi ma azakozu ri ma tia ra.
- ◆ Robia vini 'ba nga'ba azakoma fe'ba e'yo oku pini agupi 'be 'diyi ma azakozu 'diyi ma ovuki ci.
- ◆ E'yo 'bani le isu azakoza kaniku outa 'diyi ma alea 'diyi ma ovuki ci.

d) Robia awaza

- ◆ Robia ma esele azi ma ovu e'yo okuni agupi 'be 'diyi ma azakozu ci
- ◆ Robia 'bani otu e'yo lu oku vini egupi ni 'diyi 'yezu 'diyi ma ovuki ci,
- ◆ Robia 'bani oturi ma ovu e'yo okupini agupi 'be 'diyi ma azakozu trotro,
- ◆ Le 'ba ma ece e'yo 'bani ega 'ba nga isu kaniku oja 'ba ka robia azi fe e'yo oku pini vini agupi vele 'diyi ma azakozuria.
- ◆ Musara ma esele 'bani ofe oku eyini azini agupini ri.
- ◆ Le o'bi ma esele ndundu ma ovuki ti ecita robia ma otuta otuzuri ma alea indi, tutuni 'ba e'yo 'be ndu ecetasi 'ba aco 'be 'diyi le.
- ◆ Le 'ba ma ni robia 'bani fe e'yo okupini agupi 'be 'diyi ma azakozu 'diyi ma kalafe ra.

e) Otuta ongulumu-a ri

- ◆ Le jo ago alu alu ma ovu grupu e'yo robia otuzu ri 'be (SubCountyGenderBudgetTaskforce-GBT) dika le grupu 'di ma ece otuta robia ni ri ku.
- ◆ Le 'bama ama azakoma oku vini agupi ni ebi isu 'diyi kaniku Gender-Disaggregated Beneficiary Assessment (GDBA) eli vusi ecozu azakoma nderi ni o'bi ma azakoria ngoniru ya ri nizu.
- ◆ Osisia robia 'bani ebi ayu e'yo oku pini agupi 'be 'diyi ma azakozu ri ma ovu robia 'bani otu eli vusiri ma eselea ci.

6.2. E'YO AGUPI PINI OKU 'BE 'DIYI OSUZU OTUTA AZI 'DIYI MA ALEA INDIRI

E'yo oku pini agupi 'be 'diyi osuzu otuta azi 'diyi ma alea ri e'do andra sawa 'bani otuta Beijing Platform for Action 'yezu amuti wudrukuru ni United Nations ni ri ni andra ti ecita okuni suzurisi kaniku World Conference on Women in Beijing ri 'yezu eli 1995 si risi. 'Da ma dria, amuti ECOSOC ru ri ai andra (eli 1997/2 azini 2006/36) azita ngapi e'yo oku vele 'diyi ma azakozu agupi 'be 'diyi ma osuta azakoma azi 'diyi ma alea ri andrizu ra.

'Ba isu andra egata lezu e'yo okupini agupi 'be 'diyi ma isuki pari otuta ambu 'diyi ma alea indi ri eyini andra e'yo ebipi eyi 'yepi 'diyi amazu 'bori ma vutia

E'YO AGUPI PINI OKU 'BE 'DIYI OSUZU OTUTA AZI 'DIYI MA ALEA INDI:

"Amuti ECOSOC ruri ece e'yo 'di ma efi 'dile... .." 'di geri 'bani e'yo azi amazu kala okupini agupi 'be ri si geri politikia si, azitasi kaniku otuta ndundu 'diyisi. Eri fe e'yo oku pivele agupi 'be 'diyi fi otuta ambu 'diyi ma alea e'dozu 'bani e'yo nderi ma otuta e'doria, e'yo andriria vini otuta ma azakoria geri politiki velerisi, e'yo zota velerisi, e'yo azi 'diyi 'be". E'yo okporuri 'bani nezu kuni oku vini agupi eyi e'yo dria isu trotro. Ecetasi munisipoli o'dini ma alea 'ba ka le e'yo oku pivele agupi 'be 'diyi ma ovuki trotro, le ma isuki woro drileba e'yo ndundu ekile otuta robia ni ri le vini azi munisipoli-a ri le 'diyi trotro. 'Dini nga fe oku vini agupi eyi e'yo yini ega eyi nga azakoma fe eyini 'diyi ma e'yo otu 'bani otuta robia niri 'yeria6.2.1. 'ba eco e'yo okupini agupi 'be 'diyi osu otuta kansol enyia 'diyini 'diyi ma alea vini otuta robia ni 'diyi ma alea ngoniruru?

6.2.1 'Ba eco e'yo okupini agupi 'be 'diyi osu otuta kansol enyia 'diyini 'diyi ma alea vini otuta robia ni 'diyi ma alea ngoniruru?

- ◆ Emi oziki zita azi, e'yo 'yeza, e'yo 'ba ni le, vini e'yo 'bani ega eyi orodriru ndeni 'diyi ma dria ecozu esele coza isuzu geri agupi vini okuni e'yo 'diyi amazu eyima edria ri ma dria.
- ◆ Zita aku ma dria, kaniku 'ba ma dria 'diyi ecoki emi azako e'yo ma azakozu kaniku azita edezu ra. Ecetasi, ondata 'bani ebi 'ye 'diyi eceki kuni oku kaki ovu alioru, eyi e'yoni ma azako ndu ika o'bi agupi 'beria a'dusiku 'ba isu kuni robia eyini isu 'diyi coki esele ra, azi eyini nga 'diyi vini geri azi eyini ecozu robia isuzu 'diyi coki esele ra. Ondata ece vini

kini robia 'ba alu alu ni isu aku ma alea ri ovuni trotro ku. Dika kini geri 'bani robia aku alu alu ma alea ri ayuzuri ovuni geri trotrosi ku.

- ◆ Emi isuki e'yo oku vini agupi elopi 'diyi emini ecozu azakoma isuzu. Sawa drias, le 'bani e'yo 'diyi ndaria, 'ba ma isu e'yo agupi ma dria 'diyi a'dule vini oku vele 'diyi a'dule. Ecetasi, ikaki le e'yo ecozu e'yo amvu veleri ma azakozu ni 'ye, ondata emini isuri ka 'ba amvu 'ya'ba 'diyi ma kalafe ece driaru dika nyaka eyini ezo 'diyi ece driaru, ingani e'yo kililiri isu ecozu emivele otuta otuzu 'ba dria ma azakozu ku. Te ika te ondata 'di 'ye oku amvu 'ya'ba 'diyi ma kalafe isuzu kaniku nyaka agupi amvu 'ya'ba 'diyini ezo 'diyi isuzu, eri te emima azako e'yo onizu drile vini otuta otuzu cika ecozu oku ma azakozu vini agupi ma azakozu indi.
- ◆ Isu egata engazu agupi ma tia vini oku ma tia, ecozu otuta otuzu kililiri a'dusiku eyima edri coki esele ra. Ecetasi pari a'dini ebizu ovuzu ciria, mi eco isu kini a'di ma vutia, e'yo okuni candi fepi ri yi-ako ni te agupi veleri eco ovu azi-ako ni. 'Di ovuni di 'yozu kini 'ba ma esele alu ekile agupi ma isuki azakoma ndeni aga oku ra 'dini ku. Okuni lezu e'yo nzezu tuni o'bi eselea kurisi, le te otuta 'bani otu 'diyi ma feki okuni okpo e'dozu eyima egata fezu ra.
- ◆ Ife e'yo okuni 'ye aziru ekile aku ageyi teza le 'diyi ma efuki emini otuta azini vini robianiri oturia e'yo okporu. Ondata ni tro isuzu kini azi akua 'diyi ebiki ojata eji ra ti, 'ba woro isuni orodri e'yo otuta niri ma alea ku. Geri alurile, 'ba asini amvu okuni 'ya vini azi eyini nga 'diyisi trotro 'bani asi agupi vele 'diyisi 'bani otuta oturia ku.
- ◆ Le mima ega kini agupi vini oku ma egata woro alurile ku. Oku coki esele agupi 'be e'yo dini velerisi, robia vurisi, eli vusi, suru vusi e'yo azi 'diyi 'be. Oku ejikini eyi agupi 'be ku. Eri orodriru, mini e'yo dria 'duzu alu alur de nga emi otuni otuta ku. Ecozu oku vini agupi ma azakozu.
- ◆ Mi ama e'yo kaniku azita e'yo okuni vini agupini 'diyi ma azakopi 'diyi ra. 'Ba ka esele coza oku pima eselea agupi 'beri 'du, mi isu kini 'ba econi e'yo azi 'diyisi azakoma fe okupini agupi 'be trotro ku. Le di ani 'ba ma o'bi azakoma fe geri ecopi oku ma azakopi vini agupi ma azakopi indi 'bani ecozu e'yo ejizu o'bi ma eselea 'yozu kini 'ba le esele aziri ndeni 'dini ku
- ◆ 'Bani ecozu e'yo oku pini agupi 'beri osuzu e'yo azi 'diyi ma alea, le kansala oku ru 'diyi ma o'biki e'yoniri eji ti ecita ma alea indi.

6.3. E'YO OKU VINI AGUPI VELE 'DIYI 'YEZU TROTRO RI

Angu azi ecopi zopi kililiru e'yo oku pini agupi 'beri kokoru ni yo. Le 'bama ko eyima aza trotro eyini ecozu eyima edri vini ongulumu eyini a-azu 'diyi atizu indi.

6.3.1. 'Ba eco e'yo okupini agupi 'be ri otu kansol enyia ri ma alea ngoniru?

- ◆ Le 'ba ma isu eceta ecepi kini agupi vini oku isukini azakoza trotro ku;
- ◆ 'Bani otuta oturia, le 'ba ma co oku pima esele agupi 'be ri ra. Ecetasi, 'ba ka ondata onda onita ma dria, le 'ba ma la ezoanzi sukulua 'diyi ndu vini agupianzi sukulua 'diyi ndu. Le vini;
- ◆ Otura robia ni distrikiti veleri ma alea, le 'ba ma ne otuta 'bani otu oku ma azakozu 'diyi vini agupi ma azakozu 'diyi indi. Ecetasi, 'ba ka robia azi 'ba kala jo were sizu sukulua, otuta robia veleri ma alea 'ba otu robia ecetasi sakati sizu ezoanzini ra? Jo were 'bani le si 'diyi ma eselea, ezoanzi ni 'diyi ndu? Ezoanzi kaki mba ayu, pari eyini ecozu yivele padi kaniku afa eyini ayu 'diyi 'bezu ni ci? Sukulu ni te ezoanzi ni padi fe ra?
- ◆ Le kansol ma isu agupi vini ezoanzi ma kalafe ongulumu ma alea azakoza isu'ba otuta gamete veleri ma alea si 'diyi.

6.4. E'YO ECEZU MGBORU OZIKOKORU E'YO OKUPINI AGUPI 'BERI MA DRIARI

Engazu osisia ACFODE ni si driceza ma dria vini e'yo eceza mgboru ozikokoru e'yo oku pini agupi 'beri ma driari (2012)

1. E'yo oku pini agupi 'beri ma esele coza. Eri orodriru 'ba le'ba geri gamete ni robia ayuzu 'diyi onizu ka tro ovu 'ba kari ma alea 'diyi kaniku 'ba robia fe'ba kari ni 'diyi kaniku ata 'ba azita ede'ba 'diyini woro ecozu azi ma ombo amazu vini andrizu kala erini oku ma azakozu ri si vini agupi ma azakozu risi indi. 'Bani ecozu robia awazu kililiru, le te 'ba ma isu e'yo ale geri 'bani azakoma awazuri ma dria ecozu gamete ma azakozu e'yo ma vuti obizu vini andrizu ecozu nizu 'ba robia fe a'dipini a'du afa 'yezu dika pari ngo ma alea ya ri onizu ani.
2. E'yo oniza okpo/driwala ma driari: 'Bani okuni driwala fezu e'yo onizu geri amuti gamete ni azi ngazu vini eyini ecozu e'yo ndundu aizuri ni nga fe eyi e'yo oku pini agupi 'be 'diyi ma azako cika.

3. E'yo 'bani sawa 'disi okuni pari fezu angiri azi gamete vele 'diyi ma aleari ecozu oku ma kalafe edrizu ecozu fezu eyini azakoma aizu okuni trotro agupi 'be. Oku eyi azi nga gamete ma palea ecozu e'yo oku ma azakozu 'diyi otuzu gamete enyia ri ma alea. Te le aniki ra kini okuni tro ovuzu azi gamete vele 'diyi ma alea ci, eyini tro ecezu kini gamete o'bi oku ma e'yo ega otuta erivele 'diyi ma alea ra ti, ovuni kini eyi nga fe 'ba e'yo oku elopi 'diyi ma e'yo ma azako ecekokoru 'dini ku. Oku azi nga'ba gamete 'be 'diyi ecetaru oku azi 'diyini a'dusiku eyi oku azi 'diyini okpo fe ecozu azi ngazu gamete 'be indi. Oku kaki le pa so poltikia ku, 'ba eco 'yeta kililiri ayu eyi oruzu ra. Ecetasi 'bani komiti mukungu vele 'diyi peria, le 'ba ma ede azita lezu oku ma ovuki komiti ma alea na muzu drile.
4. **Geri ti ecitani 'diyi.** Le oku azi nga'ba amuti ma alea 'diyi ma isuki geri ti ecizu oku politikia 'diyi 'be indi. 'dini nga fe oku politikia 'diyi e'yo oku azi nga'ba amuti 'be 'diyi ma azako e'yo oku vele 'diyi edrizu drile komiti ma aleasi.
5. Otuta robiani ecozu oku ma azakozu tualu agupi 'beri. 'Ba ka robia gamete veleri otu ecozu oku pima azakozu agupi 'be trotro, mi isu kini 'ba e'yo 'bani robia nderi ayuzu 'diyi ma vuti obi enyia enyia, 'ba ani 'ba orodri isu'ba robia nderi ma alea 'diyi oni mbeleru. Otuta robiani ecozu oku pima azakozu agupi 'be ri 'yezu kililiru, le;
 - a. 'Ba ma va e'yo oku ma dria, agupi ma dria, ezoanzi ma dria vini agupianzi ma dria indi, ecozu afa ndundu eyini le 'diyi ma azakozu;
 - b. Otuta robia veleri amazu onizu kani e'yo oku, agupi, ezoanzi vini agupianzini azakoza lezu 'diyi ejiki eyi e'yo grupu ndundu 'diyini le 'diyi 'be raya ri onizu;
 - c. 'Ba ma ama otuta robia ayuzu vini robia 'bani isuri, lezu nizu kani robia nderini oku vini agupi ma azako azita ni le ri le ra ya ri (azita nderi ka e'yo oku vele 'diyi otu agupivele 'diyi 'beria).

Otuta robiani ri ni vini geri 'bani robia nderi ayuzuri ma vuti obi indi lezu nezu kini e'yo agupini, okuni, ezoanzini vini agupianzini 'diyi woro otuta 'di ma alea ci.

Esele 7:

AZITA EDEZA

Azita 'di gamete enyia distrikiti-a kaniku kansol citi niri ni ede ri i. Azita di ni 'ba eco ede distrikiti ndulu ni kaniku districti ma esele azini ni. 'Bani azita di ederia le ma ovu tualu azita amburu kari Ugandaniri be kaniku memba kansol ni ede 'diyi be. Le azita di ma fu kalaleru ku).Le azita di ma 'ye e'yo 'diyi:

- Ma ko 'ba ongulumu ma alea 'diyi ma aza woro ovuni opezaru ku
- Le azita di ma ovu kansulu di ni.
- Le azita di ma ovu azita memba kansulu ni ede ri i ku kani azita nde ka fi o'bi ma dria ku ria.

YETA 1. Le 'ba ma 'pe komiti
azita edezuri

YETA 2. 'Ba ma isu e'yo
'ba ma dri eza pi 'diyi

YETA 3. 'Ba ni azita 'bani ayu 'diyi
ma ale nyazu vini e'yo 'bani eco 'ye
ra 'diyi nezu

YETA 4. 'Ba ni 'ba ma asisile esuzu
azita 'di ma dria ri

YETA 5 'Di ba ni azita sizu

YETA 10 'Ba dri ti azita 'di
ma dria vini 'ba fe ba bukuru

YETA 9. Minista ni dri ti azita
'bani nga agbatara bazu drinia
ku ri ma dria.

YETA 8. 'Ba agbatara ba
azita nga presidenti ni dri tizu
drinia ku ri ma dria.

YETA 7. 'Ba azita awa 'ba
dria dri

YETA 6. 'Ba azita di eji
kansulu ma drilea).

Ma fe egata kini le ta distrikiti ma esuki geri embata fezu azita edeza onizu o'bini ecozu azita 'duzu yini ru. 'Di orodri gamete 'bazu o'biyi vu enyia ri i. Geri 'ba ni azita enyia ri edezu ri

Memba kansulu distrikitia ri eco azita di eji kansulu ma drilea ra.

E'yo eleleru 'di ece geri 'bani azita edezu distrikiti-a ri

'YETA 1	◆ Memba komiti di dri ki aziri, eki aa di ni le; CAO i, kilerki conisulu dri i nga ovu 'ba asita si pi ri yi, lawyer ni, 'ba pa sopi ongulumu ma paria azini 'ba 3 diyi nga ovu; 'ba e'yo li pi kotia ri kaniku 'ba asi eco pi e'yo kilikili yo pi ongulumu ma alea ri.
'YETA 2	◆ committee di eco e'yo mai 'nde ma di ki, ma azani ko ngonja ri ◆ Komiti azita dri tualu 'ba asi nga 'ba officea diyi pia eco ki e'yo 'bai nde 'ba diyi ma geri ba ni ecozu eyi ma azakozu ri sura.
'YETA 3	◆ Komiti di nga azita am aselea di yi ne/iceki kani azita nde ni yi ama azako e'yo ama esupirisi. 'Ba e'yo dini yo bani azita alu ri bazu pale eri ku. ◆ Ondata ni nga 'ba ma azako azi ngazu cika.
'YETA 4	◆ Komiti di ni nga bayi ma asisile isu engazu ma drilea vu, ba kanisaa di yi dri, mbazaa vu, lezu nezu azita bani bari eco azi nga ra yi ri. ◆ Komiti ni reporti si e'yo yi ni esu azita di ma alea 'diyi ma dria. Komiti ni nga repoti di fe esele azi di ngapi 'diyini indi.
'YETA 5	◆ Esele azi di nga pi ri, ni nga osisia osi azita 'di ma dria tualu CAO 'be. 'Di ma vutia, le 'ba ma fe egata 'di be komiti vu. Komiti 'dini di eyima esele azi pe azita 'di otuzu kpere 'bani airia azita ru.
	◆ Kilaki kansol dri ni nga azita di fe kansol dri.
'YETA 6	◆ Kansol ka api azita disi ra, 'ba sita fe azita di ma orodri 'be, karani ni azita di indri conisulu dri agbatara gbazu. ◆ 'Ba ka egata fe, 'ba a-a o'du 14 raka 'ba agbatara ba drinia ndo

'YETA 7	◆ E'yo di onyiru adisikuni eri o'bi yini okpo fe egata fezu azita ma edeta ma dria. ◆ 'Ba azita 'di ere gazeti ma alea si, cu-a si, kanisa/masikiti-a si azini jotile fizu kansulu distrikitini ri ma alea ri.
'YETA 8	◆ O'du mudrini su azita erezu 'bo ri ma vutia, kansulu ni di e'do agbatara gba azita 'di ma dria.
'YETA 9	◆ Kansol ka azita 'da ai 'bo, 'ba 'di azita nderi edri azita ii amburu kaniku attorney general vu geri minista gamete enyiari vusi 'bani ecozu dri tizu drinia. Te AG ka ega kini azita di ma ombo ovuni kansulu ni ku, AG ni nga minister ni egata fe o'du 90 vutia azita o'diri ojazu 'bani ecozu ayuzukililiru.
'YETA 10	◆ 'Ba ka azita di ai 'bo, 'ba nga azita ede copi 5 'bili 'ii ni dri tizu drinia. Azita da ni di eca e'yo ada azingazu distrikti 'da ma alea. ◆ 'Ba nga azita di fe 'bili 'ii ni, agu e'yo nzepi kansulu ma paria ri ni (speaker), minista gamete enyia 'diyini ri ni, azini AG ni indi.

Kansulu ka azita azi 'ba 'bo, arumadri Uganda dri, kooti azini gamete enyiari ma arumadri ma okpo ci azita 'da ma vuti obizu.

Azita amboru kari Uganda ni ri tualu azita arumandri ni (Police Act) ri ba diyi feki arumadri ni okpo azita ma vuti obizu azini o'bi i ma ageyi tezu). Eri azi arumadrini 'ba azita onyo'ba kaniku 'ba eyini ega leki ta azita nyo 'diyi obizu. Eyi di e'yo 'da ma vuti onda vini e'yo efu'ba ondata 'da ma alea 'diyi edri DPP vu edrizu kotia.

'Baka koti Uganda-a 'diyi o'ba okpovusi, eyi nga ovu dile; koti ndepi okposi Uganda-a dria ri (supreme court), koti bani onota edrizu engazu high koti ri (court of appeal), hayi koti (High court). Koti diyi ma vutia diyi dria ekile magistrate ma koti azini koti gamete enyiari veleri.

Koti gamente dri enyiari ni nga azita koti nde ni oba diyi ma vuti obi. Koti diyi eyo ekile 'bazi ka ovu mi sende be dika ka le ofe ku, ba azi ka mivule afa eza, ba azi ka efi mivele angua okposi diyi ma aza ko. Koti dini ba onota ejiba diyi ma onota eri robia eyinile ba ma ofe eyini diyi ka ca 2,000,000 ma drilea ku ria).

Geri bani e'yo onota ni diyi erizu ba azini ka azita nderi nyoboria ri ni nga ovu dinile;

- a. 'Ba azinika azita 'bani o'bale diyi ma azi nyo, 'Ba nga 'ba 'daleri to enyati ma koti-a. 'Ba azini ka api e'yo koti ni li ri si ku, eco mu drile onota jizu koti mukungu dria ra.
- b. 'Ba azini ka api eyo koti mungunku ni li ri si ku, 'ba 'da eco mu drile onota jizu koti joago dri ria ra (sub county/division)
- c. 'Ba azini ka api eyo koti joago ni li ri si ku, 'ba 'da eco mu drile onota jizu koti chief magistrate dri ria ra.
- d. 'Ba azini ka api e'yo koti chief magistrate dri si ku, 'ba 'da eco mu drile onota jizu koti high court dria ra.

7.1. Egata feza, e'yo otuza vini o'duko feza

7.1.1. Afa egata feza 'di a'du ni

'Ba eco egata fe ti ecita ma alea geri sita vu risi.

Azita 'ba ni eco obi egata fezu ri

1. Rukusa a'izu e'yo nzezu

'Ba azi ka le egata fe, 'bili'i ni nga okorisi 'ba di le ri ni drileba fe e'yo nzezu. 'Ba le pi egata fe pi ri ni nga e'do 'di le, "ale egata fe 'di le..... Le ba azini ma ai kansala 'da ma dri, 'da geri kililuru ri i, te kansulu eco geri di ga ra. E'yo andra egazu 'ba ma ai dri ri andra ecozu memba ni drieba fezu eyima egata fezu drile. Le ama ma ni ra ki ni, dri aiza eri orodri ru ti ecita angiri ri ma alea, dri aiza kokoru, 'ba alu ri eco e'yo aluri eji ti ecita kansol niria pale karakara de 'ba azini pi ni ria e'yo 'da ma efi yo. 'Ba ka e'yo dri aizu 'da leku ti, ka ca ti ecita amburu kanslulu veleria, le 'bama ayu aiza i.

2. E'yo otuza azini agbatara gbaza

Egata feza ma vutia, sipika kansulu veleri ni nga egata 'di omvi memba eyi vu. 'Da ma vutia, sipika ni di drileba fe otuta otuzu egata 'da ma dria. 'Ba nga drileba e'yo nzezu ri fe okoria 'ba egata 'da fe pi ri dri vutinia sipika ni fe e'yo nze 'ba kala aziria diyi dri. 'Ba nga drileba fe ba nga e'yo nzepi ku ri ni rakaka de nga 'ba feni drileba agu te ima egata fe pi bo ri ni ku. Sipika ma okpo ci otuta ogazu e'yo nderi ka memba azi elo geri onzi si azini e'yo nde ka sawa se ezu ambamba ria

3. Egata 'ba ni fe ri ma asiza

Egata ma asisile iri, egata alu ri geri ba ni lezu ti ecita ma eci ri ma dria. Egata irizu ri e'yo dri 'ba ni pele pe ri ma dria. 'Ba ka memba kanisulu ni ri pe egata fezu, eco lu egata fe alu. Kanisulu ka egata azini ai 'bo, 'ba nga e'yo nderi 'du egata adari ru.

4. Afa ba ni le mi ni ecozu kalulu 'bezu ri

Ti ecita kanisulu dri ma alea, ayota kilili ri le ba ma kalafe ti ecita ma alea ri ma ca raka (di 'ba ni omvele, quorum ru ri i). Kansulu ni ti ecita 'bazu, le ma esuki ondua engazu gamete enyiari vu de nga podi be ki kalulu ku eyini ecozu kalulu nderi 'bezu azita ma alea.

5. Geri 'ba ni egata aizu ti ecita-a ri

'Bili ii eco memba kansulu ni 'diyi ma tia zita zi kalulu si nizu kani leki egata 'da ra kaniku ya ri- ("ayes" kaniku "nays") Kansol ni egata aizu, le 'ba ma kalafe, ti ecita ma alea ri ma ovu angiri ndeni kalulu ma alea. Le ba ma o'bi azita kansulu ni ri ma vuti kilili ru. Le ta memba azini ma ece ti ecita kansulu ni 'diyi ku, te kanslu eco azita 'ba bani ecozu ti ecita ecezu ri 'ba ra. Le kansul ma ba azita ecozu 'ba ti ecita ecepi diyi atizu)

6. Geri kansulu ni ecozu egata ejizu/aizuri

Geri 'bani ecozu e'yo e'dazu 'diyi 'dini: Le kansulu ma fe/esu geri ba ni ecozu ojata ejizi yi ma ti ecita kansol veleria r ci.

7.1.2. 'Ba ni lezu e'yo e'dazu ti ecita kansul niri ma alea azini 'ba ni lezu egata fezu ti ecita kansul ni ri ma alea

'Ba issue'yo 'di engazu sita Ann.G. Macfarlane(2008) ni ri ma alea kini, a'di eco zita di leri zi ni)?

7.1.2.1. 'Ba ni lezu e'yo zizu ri i

'Di ri zita ma eco zi sawa

Geri 'ba ni ecozu e'yo otuzu ri

'Ba eco zita zi ra kansala azi ka azita ti ecita niri nyo bo ria. Le kansala oku ru 'diyi ma ni ki geri ba ni ecozu zita di zizu kansulu ma alea ri ra. Zita 'bani zi ri ni o'du dria si kansala e'yo nzepi sawa 'da ma alea ri ma dri eza ra. Le 'ba ma omvi zita 'da de nga ba mu drile ku.

Memba kansulu ni ri ka le ece kini 'ba nyo azita kansala veleri ra, eri nga 'bua e'yo 'da atrizu de nga podi kanasala egata fe piri deni e'yo ima tia ri ku. 'Bili 'ii ni di kansala da ma dri ai, erini e'yo ilma tiari ecezu memba pini.

Egata 'ba ni zi kansala ni le 'bili 'ii ma fe omvita drinia ra. Le 'bili 'ii ma fe ima omvita egata memba kansulu ni ziri ma dria kaniku eri nga fe e'yo nde ma esele cozu kansala azi 'diyini kalulu si.

Kansala ka dri su 'bua e'yo asi otuzu, 'bili 'ii ka e'yo nde ai ra, e'yo dani pa so kansala ni yori le. 'Bili 'ii ka e'yo nde ai ku, 'ba nga e'yo 'da ga si.

Kansala azini ka egata fe, da ma vutia kansala azi 'diyi kaki egata da ati ra, 'bili 'ii ni egata da ma esele co kalulu si. Le memba kansulu ni diyini ma nzeki e'yo orikokoru ba ni ecozu e'yo kilili ri pe zu. E'yo dileria, 'bili 'ii ma ai memba kansulu vele 'diyi e'yo nderi otuzu kilili ru.

Le 'ba ma fe egata ti ecita kansulu veleri ma alea ri sawa kililiru ria memba azini ka azita kansulu niri nyo ria. 'Ba ka awi egata 'da fe sawa kilili ria ku, ba econi e'yo nde eji ti ecita kansulu veleri ma drilea dika ku.

Eri azi 'bili ii ni nezu kini ti ecitani aci kililiru dika kini 'ba azita ni obi vini sawa ma vuti obi kililiru. Eri kilili 'bili 'ii ni memba yi oruzu e'yo nzezu orikokoru vuni eyini ayota e'yo egata fezu ri ayuzu ti ecita ni acizu kilili.

7.1.2.2. 'Ba ni lezu egata azi fezu ti ecita kansulu veleri ma alea.

Ekile geri ba ni zita zizu ri le, lezu egata fezu, le memba kansulu ni 'diyi ma niki tualu 'bili 'ii 'be geri ti ecita 'dini acizu 'diyi kililiru. Kansala asini eco dri su zita zizu lezu egata esuzu sawa kansala 'da ni e'yo nzeria ka nga caku ria

7.1.2.3. Adriza onzi

'Ba azi ka e'yo ajenda ma dria ri ku kala ka le drionzi eji ti ecita ma alea, 'bili 'ii eco agu 'dileri oga ra.

7.1.2.4. Ageyi tema

'Ba ka 'ba e'yo nzepe ri ni drigaza fe, 'bili 'ii eco 'ba dileri ni ageyitaza fe ra.

Esele 8:

AZI ANDRIZA VINI AMAZA

Engazu osisia amuti UNDP ni e'yo andriza ma dria vini otuta robia otuzu distrikiti ma alea ri ma alea kaniku Evaluation & District Participatory Planning and Budgeting Process (Puntland & State of Somalia, 2011)

E'yo andriza eco ovu geri 'bani e'yo o'bini andra fe egataru 'diyi ma vuti onezu ecozu geri e'yoni acizu 'diyi ecezu.

E'yo amaza eri 'bani sawa fezu egata fezu azi 'bani nga 'bo kaniku 'bani nga kiri nga nga 'diyi ma dria ecozu nezu kani e'yo 'bani otu 'diyi aci muke kani yo.

E'yo andriza vini amaza. Eri amuti ma azako ecozu e'yo orodriru 'diyi pezu ayuzaru otuta 'bazu cika, otuta drozi 'diyi otuzu vini otuta otuzu ewu drusirini. 'Ba ka te otuta otu kililiruku, 'baka azi andri vini ama ku, eri nga eca ewaru 'bani otuta amani azi ngazu drinia 'diyi 'bazu cika dika angani ni kani otuta ni aci muke kani onziru ku.

8.1. E'yo okporu 'bani 'ye 'bani otuta oturia azi andrizu vini amazu diyi

8.1.1. Otuta otuza e'yo ma eiya 'be

'Bani otuta oturia, azi andriria, azi amaria, e'yo o'di oniria kaniku ederia cika, le te 'ba ma 'ye e'yo 'diyi woro e'yo ma eiya 'be ecozu eyi oruzu azi nderi vazu indi vini atizu indi. E'yo azi ma alea 'diyini ecozu efuzi okporu vini orodriru, le 'ba azi nde nga'ba 'diyi ma feki egata mbgoru geri ngazu o'bi oruzu eyini ecozu e'yo eyini andra fe egataru 'diyi atizu dika 'bani ecozu e'yo efupi andrita vini amata ma alea 'diyi ayuzu azi nderi ma azakozu ecazu cika.

8.1.2. 'Ba ma ba vi e'yo efupi alenia 'diyi ma dria

Le otuta otuza, andriza vini amaza ma alea, 'ba ma 'ba vi e'yo azi orodriruni isuzu aleania ci—ovuni lu nezu kini azi 'bani andra otu 'yezaru 'diyi yi 'ye de ra 'dini ku. E'yo okporuri nezu kini otuta 'bani otu distrikitia 'diyi aci muke dika eyi o'ba ma edri 'ba cika ri i.

Le otuta kansol enyia 'diyi vele 'diyi ma engaki otuta distrikiti ni vini kari ni 'diyi ma alea dika ma atiki otuta distrikitini vini kari ni diyi i.

8.1.3. 'Ba ma 'ba vi otuta angu ezozu kilili 'diyi ma dria

Otuta otuza, azi andriza vini azi amaze ma feki egata geri azi ni ngazu muzu drile ri ma dria indi. Otuta karakara ebiki e'de rara a'dusiku 'ba andrini andra eyi ku, 'ba amani vini eyi ku. Mi isu kini e'yo ekile opendu le, vini e'yo 'ba drile ru 'diyini yima okpo ayuzu onziri ni e'yo eji azi ndundu ma aleani.

Geri aluri le, le 'bama andri dika 'bama ama otuta zota ejizu o'bi eyini 'diyi indi. Mi isu ne kini o'bi kaki eyima e'yo azi e'doni, kaki ava 'ba alenia, afa 'dilerini orodri eji angiri dika eri azakoza eji o'bini ra.

8.1.4. Robia

Robia 'bani ayu azi andrizu vini amazu ri ma ovu angiri amba amba ku. 'bani otuta robia niri ederia azi andrizu vini amazu, le robia 'bani oti azi alu aluniri ma ovu ndu.

'Ba eco azi andriza vini amaza ma robia oti engazu robia 'bani oti azi alu alu ni ri ma alea te le 'ba robia fe'ba azi ndundu ngazu 'diyi ma niki e'yo emini otu 'diyi ma dria emini robia otiria eli vusi dika 'ba robia fe'ba 'diyi ma tiki dri drinia raka.

8.1.5. 'Ba azi nga'ba 'diyi

'Ba azi nga'ba 'diyi orodriru azi andriza vini amaza ma alea, ata 'bani robia isuzu 'bori ma vutia. 'Bani ecozu andrita vini amata 'yezu kililiru, le:

D'Ba azia 'diyini sawa fezu azi ngazu-'Bani ecozu azi andrizu vini amaza 'yezu kililiru, le 'ba e'yo andrita ni vini amataniri ni'ba ra 'diyi ma ovuki azi nderi ngaria ci.

'Ba azia 'diyini sawa fezu azi ngazu-'Bani ecozu azi andrizu vini amazu kililiru, le 'ba e'yo andrita ni vini amataniri ni'ba ra 'diyi ma ovuki azi nderi ngaria ci. 'Ba 'dile 'diyi eyivele aziri e'do otutasi pere cazu andrita-a vini

amata-a. Dika 'ba ka azi andri tualu o'bi ongulumu ma alea 'diyi 'be, mi isu kini azi efupi aleniari ni azi gamete vele vini 'ba kari vele 'diyi ma azako tualuru ra.

Mesa 1: Eceta distrikiti ma azi ma andrita niri (E'yo 'bani le 'diyi 1-3)

E'yo 'bani le 'diyi e'do 'dia		Dini geri azini acizuri ece	Dini e'yo 'bani le isu eli isu eli ece	Dini geri 'bani ayu geri vazini acizuri ece vini o'bi e'yo 'bani te le isu 'diyi 'be	
E'yo distrikiti ni le isu 'diyi	Ondata okori	Eceta eyi	E'yo 'bani le isu eli vusi 'diyi	Geri e'yo ada onizuri	A'dini aziniri ngani
E'yo okori: E'yo alatani 'diyi 'bazu cika, 'ba ma esele 80% ni ecozu azakoma isuzu arojoa o'du alu ma alea ra.	'Ba ma esele 50% ni azakoma isuzu o'du alu ma alea	Arojo ma kalafe 'Baaza-koma isu'ba arojo-a 'diyi ma kalafe	'Ba ma kalafe aza-koma isu'ba 'diyi edrizu esele 6% si eli vusi, eli	Onda-ta 'ba arojo ayu'ba 'diyini/ Osisia zita 'be 'diyi arojo-a.	'Ba azi nga'ba e'yo o'bivele 'diyi 'be 'diyi ondata onda arojoa-si ra, eyi e'yo eyini isu 'diyi ma ti pe 'ba otuta otu'ba 'diyivu.
E'yo iri: Nzila o'bini ayuri edezu cika, 'ba ma esele 80% ni ecozu acizu muzu cu-a ewakokoru.	Ba ma esele 40% eyi nzila 'bani ede cika 'diyi ayuria	Nzila 'bani ede 'diyi ma zota (kms)	Eli 1,2,3= 10% Eli 4 &5= 5%	E'da nzi-la 'bani ede'bo 'diyi ecepi ri	Esele azi ngazurini e'yo ece esele otuta otupi nzila edezu distrikitia ri 'be

E'yo 'bani le 'diyi e'do 'dia		Dini geri azini acizuri ece	Dini e'yo 'bani le isu eli isu eli ece	Dini geri 'bani ayu geri vazini acizuri ece vini o'bi e'yo 'bani te le isu 'diyi 'be	
E'yo distrikiti ni le isu 'diyi	Ondata okori	Eceta eyi	E'yo 'bani le isu eli vusi 'diyi	Geri e'yo ada onizuri	A'dini aziniri ngani
E'yo nazuri: Anzi premaria 'diyi ma kalafe edrizu esele 90% si sukulu premari ni distrikiti ma alea (agupini vini ezoanzi ni indi).	Sukulu anzi ma kalafe 50% eyi osi'ba sukulua 'diyi (Agupi-anzi ma esele 60% osiki eyi sukulua dika	Anzi eyi osi'ba suku-lua 'diyi	Agupi-anzi ma esele 6% ma kalafe edri l eli vusi Ezoan-zi ma esele 10% ma kalafe ni l edri eli vusi.	Anzi fipi suku-lu-a 'diyi ma kalafe	Esele otuta otuzuri ni e'yo isu oni oka-lamvu onita veleri ma alea

Sawa 'bani 'ba azi andrizu vini amazu ri ma oву de 'ba e'doni nga azi ngaku vini enyia enyia 'baka azi nderi e'do'boria.

Esele 9:

GRUPU OKU POLITIKI-A 'DIYI NIRI

Egata 'diyia 'diyi engaki Leah Oliver ma buku oku grupu politiki vele 'diyi ni 'diyivu (Women's Legislativecaucuses), amuti FOWODE ni ri vu, amuti UWOPA niri vu vini WDN-Uganda Chapter vu (2011)

9.1. Oku ma grupu politiki vele 'diyi e'dozu- le a'duni?

9.1.1. Grupu oku politikia 'diyi veleri a'duni

Grupu 'dileri ni ti ecita 'ba memba grupu azini vele 'diyi otuzu ecozu e'yo eyini le isu 'diyi ma e'yo nzezu. Grupu oku velerini ti ecita oku politikia 'diyiniri 'ye ecozu e'yo eyini le 'diyi ma otuta otuzu.

Grupu 'dilerini ecozu 'yezu muke, le ma ovuki ongulumu aluni ku. Le e'yo eyini nze 'diyi ma koki oku ma aza tualu grupu azi eyini ecozu e'yo 'yezu tualuru ecetasi anzi ode 'diyi azini 'ba azi nga'ba 'diyi . Le memba grupu 'dileri ma alea 'diyi ma atiki e'yo eyini le isu ri asi driasi. Le memba ma ovuki woro kansol-a ku. Agupi e'yo grupu vele 'diyini le ati 'diyi ecoki vini fi grupu ma alea ra. Le grupu ma isu embata ecozu robia isuzu ecozu azi oku ma azakozu 'diyi 'yezu indi. Ecetasi, le ma isuki embata ecozu oku ma azakozu embata isuzu ondata ondazu. Le grupu ma o'bi embata fe okuni ecozu e'yo ndundu ecopi eyima azakopi ra 'diyi ni. Amuti ambu 'diyi ecoki embata 'dile 'diyi fera. Grupu ni le 'ba ma fe embata dika 'ba ma isu 'ba azi grupu nderi vele 'diyi ngazu ra.

Grupu ka 'ye muke, mi nga isu kini:

- ◆ Eyi e'yo 'yezaru 'diyi aci tualuru;
- ◆ Le azita 'bani isu 'diyi ma ovuki opendu kokoru dika le kansala oku ru 'diyi ma edeki azita 'di ni;
- ◆ Le 'ba ma ne ojata grupu okuni 'diyini eji 'diyi geri azita vusi, otita robiani vusi, otuta oku ma azakozu 'diyi vusi vini azita eyini le eji, nezu kini oku, agupi, ezoanzi, agupianzi eyi azakoma dria isu trotro;

- ◆ Oku ma kalafe o'bi ma drice'ba 'diyi ma kalafeni nga tu ecetasi, 'ba eco eyi isu 'bili 'ii ru.
- ◆ Okpo okuni ri ni nga i edri a'dusiku 'ba ngani memba pe grupuni ongulumu vusi ku.

E'yo alu grupu oku velerini eco ayuri e'yo eyini ecozu e'yo otuzu o'bi 'beri i. 'Bani andra azita amburu kari Ugandaniri siria, grupu okuni 'diyi ayuki andra e'yo otuza o'bi ma egata isuzu amba amba:

"Azi Constituent Assembly ni ri ni andra muria drile, memba isuki andra e'yo azi oku elopi 'diyi andra okporu. Ecetasi, e'yo azitani lezu e'yo dria ma ovu trotro . oku pima eselea agupi 'beri le. Lezu e'yo 'di ma ece azita o'diri ma alea ku, grupu oku veleri ayu andra otuta okupini tualu agupi 'beri e'yo eyi elopi iritro 'diyi alezu. .Sawa 'dasi, 'ba ka andra egata azi ai 'bo, grupu ni andra egata 'di si fe grupu azi 'diyini, eyini ecozu egata 'di atizu sawa 'bani azita nderi edezurisi. Ani, mi isu kini e'yo otuza 'di andra muke saaru".

9.1.2. Le oku ma edeki grupu a'dusi?

- ◆ Grupu oku politikia 'diyini 'diyi ma orodri okori oku ma kalafe politikia ri edrizu ecozu oku vele egata 'diyi edrizu politikia. Egata 'diyi ecoki ovu azita ma dria, ayota ma dria, otita robia niri ma dria, kaniku otuta ma dria, ecozu o'bi ma e'yo egazu trotroru.
- ◆ Grupu okuni 'dini e'yo oku ma edri elopi kala politiki veleri ma alea, robia isuzu ma alea vini geri oku eyini ecozu eyima edri sizu 'diyisi dika egata isuzu geri 'bani ecozu e'yo 'diyi ma azakozu 'diyi 'be.
- ◆ Oku ma kalafe grupu-a ri ni fe eri eca eyini ewakoko eyini ecozu e'yo eyini le 'diyi isuzu ecozu okuni drileba isuzu trotro agupi le, vini ecozu azita sizu oku ma azakozu indi.
- ◆ Ba eco oku ma grupu 'di ayu ondata ondazu e'yo oku ma dria 'diyi ma dria ecetasi oku ma kalafe le, dika oku awaki eyi distrikiti alu alu ma alea ngoniru ri ma dria, okuma eli ma dria, aku ma dria, onita ma dria, azi ma dria, alio ma dria driceza ma dria, aco aku eselea ri ma dria, e'yo azi 'diyi 'be karakara. 'Ba eco e'yo 'bani isu ondata ma alea 'diyi ayu e'yo ndundu ma azakozu ra.
- ◆ Eka ovu tualu kansol-a, emi ovu okpo 'be angiri. Oku kansol-a 'diyi kaki egata aluni pe atizaru i, egata 'dani nga eca azitaru ewakokoru ecozu oku ma azakozu e'yo azisi.

- ◆ E'yo okuni candi fepi 'diyi cokini esele angiri ku. Oku grupu ma alea 'diyi kaki e'yo azi ati, eri nga oku azini ezoanzi ma azako saaru.
- ◆ Sawa ndepi 'diyisi, mi isu kini oku isukini drileba o'bi ma dricezu ku. Te oku kaki ti eci tualuru, e'yo azi oku ma azakopini atizu, eri eyima azako ra.
- ◆ Grupu okuni 'dini fe oku drice'ba ru 'diyi eyi oni eyima eselea oku 'bani pe drice'baru 'diyi ru ecezu.

Okuni andra azita edezu sawa CA veleri ma alearisi, oku isuki andra orodri saaru. Eceta eleleru 'di ece kini grupu oku vele 'diyi ada ada orodriru.

“Grupu okuniri fe andra ‘bani agbatara bazu e’yo oku atizuri ma dria, ani ‘ba ‘ba andra e’yo nderi azita amburu kari Uganda ni ri ma alea eli 1995 si ra. Gamete NRM veleri le andra pari drice’ba ni paliamenti ni ri ma alea ‘diyi ma esele ma alea, pari aluri ma ovu okuni.

9.1.3. Azi grupu okuvele ri ni ri ngoni?

- ◆ Geri isuzu oku le'ba drice'ba kala politikia si 'diyi ma kala trazu tualuru. Oku 'dile 'diyi kaki ovu grupu-a, mi isu kini ecoki eyi ati eyima eselea ecozu fizu pari kansol-a agupi vini oku ni ecozu ovuzu drile ru 'diyi ma alea ra. Ecetasi, 'bili 'iiru. Grupu 'di ma alea, agupi, 'ba oderu 'diyi, 'ba aco 'be 'diyi, 'ba azi nga'ba 'diyi ecoki woro fira kaki woro ovu egata 'be alurileria
- ◆ Oku politikia 'diyi ma kalafe edrizu;
- ◆ E'yi eyini isu ondata ma aleasi 'diyi ale o'bi ma eseleasi vini drice'ba vusi, lezu ojata ejizu;
- ◆ Memba grupu vele 'diyi oruzu e'yo eyini isu okporu grupu ma alea 'diyi fezu egata ru ti ecita kansol veleria;
- ◆ Ti ecizu vini azi ngazu tualu grupu ndundu ekile 'ba aco 'be 'diyi veleri le, 'ba oderu 'diyile vini 'ba azi nga'ba 'diyi le, ecozu ojata aizu kaniku azi ngazu tualuru geri ecopi okpo fezu okuni nisi.

9.2. Grupu oku politikia 'diyi ni ri eco orodri isu angiri 'ba ka e'yo 'diyi 'ba okporuria:

Sawa ndepi 'diyisi, mi isu kini 'ba kansol-a 'diyi engazu ongulumu ndundu ma alea. Ka ovu 'dile, le oku ma otuki otuta onduasi eyini ecozu e'yo eyini le 'diyi isuzu. Ani, 'bani grupu 'di e'dori, le memba ma oziki zita 'diyi indi.

- ◆ Egata azi ka ovu orodriru okuni, e'yo alenia ecopi 'ba ongulumu ndundu ma alea 'diyi ecipi tualu ecozu oku ma azakozuri ngoni?
- ◆ Ayota 'bani eco ayu 'ba ongulumu ndundu 'diyi ma aleasi 'diyi ecizu tualu 'diyi ngoni?
- ◆ A'dipiki nga grupu ma azako kansol ma kala ni -(amuti o'bini 'diyi azini 'ba o'duko fe'ba geri ndundu si 'diyi). Grupi ni nga 'ba 'diyi ayu azi eyivele 'diyi ngazu ngoniru?
- ◆ Geriko 'bani ecozu ayota edezu ewakokoru 'diyi ngoni?
- ◆ Le grupu ma o'bi egata fe vini azi eyivele 'diyi nga ceniru ovuni ongulumu 'ba alu alu veleri vusi ku. Andrusi, kari Uganda niri ma ongulumu ndundu karakara. Mi di ani isu kini egata feza vini azi ngazu tualuru e'yo azi 'diyi ma driari eco mbara. Le te di ani 'ba grupu ma drile ru 'diyi ma egaki e'yo eyini emuzu tualu e'yo oku vele 'diyi ma azakozu ri sawa driasi ra. Le vini ma ovuki 'ba ecopi 'ba oru'ba e'yo oku ma azakozu 'dini 'diyi. Le grupu ma o'bi ne kini eyivele ti ecita eyi ovu okporu ecozu oku ma dri esezu eyivu. Le e'yo eyini 'ye 'diyi ma feki o'bini egata ecozu eyi atizu ra dika 'ba ma leki azi eyini ngari ra. 'Ba ka vini azi grupu vele 'diyi nga alesu, eri memba eyi eji tualu ra.

'Ba ka di grupu e'do 'bo, le 'ba ma 'ye e'yo 'diyi.

1. Ba eco 'bili 'ii pe eli vusi ecozu drileba fezu 'ba ongulumu ndu ndu 'diyini 'diyi ni ecozu grupu ma dricezu indi.
2. Le grupu ma ede otuta ecozu eyini geri kililiri ecezu eyini azi eyivele 'diyi ngaria. Le vini otuta 'di ma ece azi grupu ni le nga sawa azinivini mbgoru. Mi isu kini azi 'bani le nga 'diyi sawa driasi e'yo oku, anzi vini aku ndundu ni isu ewaru 'diyi ma dria. Ecetasi, e'yo okporuri eco ovu kini oku eyi eyo anzi otizu esele si 'diyi isu ewaru kaniku yii-akoni eyini candi feni kaniku 'ba eyi co akua sawa driasi. Le e'yo 'diyi ma engaki woro grupu vu dika ma aiki geri eyini lezu azi nderi ngazu 'diyi tualuru. Le ma niki vini e'yo okporu eyini lezu azi e'dozuri ra.
3. Le azi grupu ni le nga 'diyi ma ovuki mbgoru dika 'ba ma oti eyi kililiru. Azi 'diyi eco ovu 'dile:
- ◆ E'yo okporu azita lepi 'diyi ma e'yo egazu vini egata fezu eyima dria. Mi eco isu kini e'yo azi azakoma lepi okporuni ci te 'ba azi drileru

ecopi azanikopi ni yo. Te grupu ka le e'yo azi pe atizaru, le memba ma aiki woro ra;

- ◆ Le grupu ma ati memba eyi ecazu drice'ba mukeru. Ecetasi eco drileba embata ni 'diyi isu amuti o'bi ma azakopi 'diyivu rara;
 - ◆ Le grupu ma oru o'bi ini drice'ba eyi e'yo eyini 'yeri atizu indi;
 - ◆ Le grupu ma pe memba ndundu ondata ondazu e'yo eyini le oja kaniku egata eyini le ati 'diyi ma dria ecozu e'yo nderi pezu de niki e'yo drinia raka;
 - ◆ Ti ecita otuzu o'bini eyima egata fezu e'yo azi ma dria ra ra;
 - ◆ E'yo grupuni le 'ye 'diyi ecezu o'bini geri ndundu 'bani o'duko fezu 'diyisi;
 - ◆ Robia ndazu e'yo grupuni le 'ye 'diyi 'yezu ecetasi e'yo oku ma azakozu osizu e'yo kokoru arojoa 'diyi le. 'Ba eco robia nda amuti azi 'diyivu vini 'ba le'ba oku ma azakopi 'diyi vu indi;
 - ◆ O'du pezu oku enzizu. 'Ba eco o'bi eyi ai oku eyini ega eji ojata ndeni kala onita velerisi, oku ma azakozu anzi osizru ri vusi, tojari vusi, e'yo azi 'diyi 'be. 'Ba ka o'bi ma egata ayu agu orodri ndepiri pezu, eri nga eyini okpo fe nizu kini eyivele egata 'diyi ma orodri ci. Le 'ba ma nda robia e'yo 'dileri atizu dika 'ba ma 'ye e'yo nderi distrikiti-a.
 - ◆ Grupu 'di eco ata buku si oku ebipi ojata ejipi distrikiti ma alea 'diyi ma dria ra. Memba grupu ni 'diyi oku eyini le e'yo osi eyima dria 'diyi peni.
 - ◆ Le kansala ma isuki sawa dri dazu eyivele joagoa ecozu sawa isuzu oku 'da-a 'diyi 'be. Ecoki ecetasi fi grupu okuni ongulumu akua ri ma alea ecozu e'yo ebipi eyi 'yepi grupu oku drice'ba ru 'diyini ri ma alea 'diyi ecezu indi. Eyi vini sawa 'daleri ayu e'yo eyi 'yepi kansol-a 'diyi ecezu oku joago-a 'diyini indi.
4. Le grupu ma ai membani e'yo nzezu mbgoru. O'duko okporu 'bani eco feri kini memba ma atiki egata 'bani ai grupu ma aleari kansol ma drilea l ri i. 'Ba ka e'yo dria 'ye tualuru, eri nga ojata eji angiri.

9.3. Grupu oku politikia 'diyi niri ni ecozu azi ngazu kililiru, le e'yo 'diyi ma 'yeki eyi ra:

- ◆ Le memba grupu vele 'diyi ma eceki e'yo kaniku azi eyini eco nga ala ndeniri eyini ecozu e'yo nde 'diyi ayuzu 'ba amve 'diyi oruzu eyi atizu indi;
- ◆ Le grupu ma o'bi eyi vele egata 'diyi ale o'bi 'be ecozu atita kililiri isuzu. Ecetasi, ecoki atita ai amuti ecopi eyini embata fepi 'diyi eyivu;

'ba o'duko fe 'ba karatasi ma aleasi kaniku radio-asi 'diyi ecoki vini sawa fe grupuni eyima egata ecezu o'bini kaniku agbatara gbazu ecozu o'duko fezu o'bi eyini.

- ◆ Grupu eco 'ba amve 'diyi ayu (tutuni agupi eyi) ecozu e'yo kongolo 'diyi ejizu egataru;
- ◆ Le grupu ma ri ti ecita-a cici dika 'ba ma oti e'yo 'bani mu nze 'diyi kililiru;
- ◆ Le drice'ba grupu vele 'diyi ma feki o'duko memba grupu vele 'diyivu cici. Eri orodriru 'bani osisia osizu vini awazu o'bi eyini tuni 'ba ka le atita isu egata aziniria;
- ◆ Le memba alenia 'diyi ma ovuki lu engazu ongulumu aluni ma alea ku. 'Dini nga eyima azako atita isuzu engazu ongulumu ndundu 'diyi ma alea dria;
- ◆ 'Ba eco grupu 'di ma paleasi drileba isu 'bani ecozu drifuzu 'ba okporu vini ecopi ojata atipi ra 'diyi 'be ra;
- ◆ Le grupu ma isu sawa o'duko fezu 'ba osisia osi'ba 'diyi vusi, radiyo ma aleasi, ecozu e'yo eyi 'yepi grupu ma alea 'diyi alezu o'bi eyi 'be indi indi;
- ◆ Le grupu ma ku eyo ecopi eyi awapi 'diyi ja;
- ◆ Le memba ma atiki e'yo kansol vele 'diyi te atiki egata eyini woro ai atizu grupu ma alea 'diyi i;
- ◆ Le grupu ma isu 'ba eyini ega ecoki eyi ati e'yo eyini le 'diyi isuzu ra 'diyi;
- ◆ Emi o'biki 'ba kaniku amuti e'yo emini le 'ye 'diyi atipi 'diyi isu emini ecozu azi ngazu eyi'be tualuru geri o'duko feza vusi vini robia vusi indi.

E'yo ma efi

Ayota paliamenti niri: 'Di ayota paliamenti ni ai dika kari ma drileni driti drinia ri i.

Ondata okori: 'Di e'yo 'bani isu oko de nga 'ba e'doni azi azi nga ojata ejizu pari azi ma alea ku ri i. Eri 'ba azi nga'ba 'diyi ma azako ojata eyi 'yepi azi eyini ngari ma vutia ri isuzu.

Bili: 'Di egata 'bani le ma eca azitaru azita okuni ma paria ri i. 'Ba egata 'di ji paliamenti ma drilea, eyi di agbatara gba drinia ecozu aizuru azitaru kaniku gazusi.

E'yo Munguni 'ba 'bazu okuru kaniku agupiruri: 'Di e'yo a'bini viniangu amani zozurini agupi pi ma esele cozu kala azi vurisi, kala 'bani ovuzu agupiru kaniku oku rurisi ri i.

Egata e'yo okupini agupi 'beri ma driari: 'Di e'yo 'bani ovuzu egata 'be e'yo oku elopi vini agupi elopi 'diyi ma dria cici 'bani egata peria ri i. Eri fe 'ba e'yo ega geri e'yo azini ecozu agupi vini oku ma edri ojazu onzi kaniku muke ri ma dria 'diyi ega woro indi.

E'yo atiza vini eceza kala agupini vini okuni 'diyisiri: 'Di egata oku pima dria vini agupi ma dria kala ndundu ma aleasiri. Eri geri 'ba drileru 'diyini egata eyini ati 'diyi ecezu o'bi eyini azi ngazu kaniku andra eyi pe'ba (kala ayota edezuri vusi, otutasi, azi ndundusi vini dricezasi).

E'yo oku vini agupi ma edri elopi 'diyi 'bazu e'yo woro ma alea indi: 'Di geri 'bani lezu otuta ma ovuki woro okuni vini agupini trotro ri l kala zota vele 'diyisi.

Ondata e'yo okuni vini agupiniri: Eri geri e'yo okuni vini agupini 'diyini ebi acizu 'diyi onda ecozu egata fezu 'ba drileru 'diyini ecozu ojata ejizu oku vini agupi ma azakozu kala robia isuzurisi, politiki vusi geri azi 'diyi 'be. 'Ba eco ondata 'dileri 'ye akua eseleasi, ongulumu alu alu ma aleasi, kari amve 'diyisi vini kari wudrukuru 'diyisi indi.

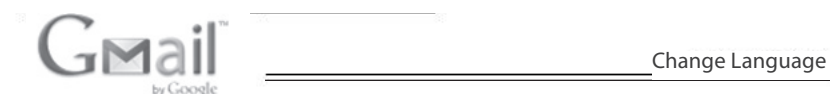
E'yo okuni vini agupini 'diyini ovuzu trottrori: 'Di e'yo agupi vini oku, ezoanzi vini agupianzi, ni ecozu afa woro isuzu vini 'yezu trottroru kala edri vusi, e'yo a'bini 'diyi vusi, e'yo robia ayuzu ri vusi vini politikia ri vusi indi ri i.

E'yo 'bani le isu 'diyi: Eri fe 'ba e'yo 'bani le isu 'diyi ni otuta otu 'bani sawa lezu e'yo azi isuzu ri pezu.

Azita: 'Di azita 'bani si 'boni i. Ayota eri vini azitani.

E'yo 'bani le isu 'diyi: Eri fe 'ba e'yo 'bani le isu 'diyi ni otuta otu 'bani sawa lezu e'yo azi isuzu ri pezu.

E'yo ebiza A: Geri email ma ti zizu kombiyuta ma driari

Izi akaunti ma ti

Your Google Account gives you access to Gmail and [other Google services](#).

Get started with Gmail

First name:

Last name:

Desired Login Name:

@gmail.com

Examples: [j.smith](#), [john.smith](#)

Choose a password:

[Password strength:](#)

Minimum of 8 characters in length.

Re-enter password:

Stay signed in

Enable Web History [Learn More](#)

Security question:

If you forget your password we will ask for the answer to your security question. [Learn More](#)

Answer:

Recovery email:

This address is used to authenticate your account should you ever encounter problems or forget your password. If you do not have another email address, you may leave this field blank. [Learn More](#)

Birthday:

MM/DD/YYYY (e.g. "10/14/2011")

Word Verification:

Type the characters you see in the picture below.

Letters are not case-sensitive

Terms of Service:

Please check the Google Account information you've entered above (feel free to change anything you like), and review the Terms of Service below.

With Gmail, you won't see blinking banner ads. Instead, we display ads you might find useful that are relevant to the content of your messages.

[Learn more](#)

[Printable Version](#)

Google

Terms of Service

We bore to Google!

By clicking on 'I accept' below you are agreeing to the [Terms of Service](#) [Program Policy](#) [Privacy Policy](#)

E'yo ebiza B: GERI EGATA SIZURI**GERI EGATA SIZURI****AYOTA.....20.....****GAMETE ENYIA DISTRIKITIA RI NIRI****.....AYOTA 20.....****NAMBA AYOTA OKORI NIRI.....****EGATA**

Atamva/Ataza sipika,

Okpo ayota gamete enyia ri ni ri ma esele 38, Cap.243 ru ri ni fe kansol nirisi, Ma I (ru).....i, kansala (angu ma ru).....-a ri, ale egata 'di eji kansol 'di ma drilea.....Ayotaru mba o'du 'disi (mba o'du).....kaniku o'du nderi ma vutia enyia.

ORODRINI:-

Atamva/Ataza sipika, 'bani ayota 'di ojazu azita ru ri ni nga ovu orodriru kansol 'dini geri 'diyisi:

1. Eri nga fe o'bi eyi embata isu musoro 'bani le ma ofeki, cu ti ru ri ma kala 'diyi ma dria;
2. Eri nga fe kansol ni e'yo oni afa ndundu eyini ecozu robia isuzu drinia 'diyi oniza dika 'ba ebi'ba robia ofe'ba ku 'diyi ma ru onizu indi;
3. Eri nga fe 'ba geri isu ecozu robia kansol ni ebi avi 'diyi isuzu geri kililirunisi;
4. Eri nga kansol ma azako ecozu banja ofezu vini azi robia lepi 'diyi ngazu;
5. Eri nga azi kansol veleri 'ba cika;
6. Eri nga fe kansol ni robia isu azi ngazu.

E'yo mani ola 'diyisi, ale kansol ai ayota aje afa ecopi robia ejipi 'diyi niri ojazu azitaru.

Awa'difo saaru, Atamva/Ataza
sipika.....

AGU OSISIA OSIPIRI/KANSALA

Engazu osisia amuti 'bani omve Uganda Law Reform Commission ni Azita edeza vini ayota kari Uganda niri ma alea 'diyi ma dria (Making Ordinances and Bye-laws in Uganda -2010).

E'yo ebiza C: Geri 'bani ecozu azi akua 'diyi ma esele cozu azi amve 'diyi 'be 'diyi

Geri kansala okuru 'diyini ecozu azi amve 'diyi ma esele cozu azi akua 'diyi 'be 'diyi

- ◆ Ika eco afa azi 'ye ku, iku ja dika mi oli enjo o'bi eyini 'yozu kini mi eco ra 'dini ku.
- ◆ Mi eco azi miveleri ma azi fe 'ba azini mi azakozu ra te le inira kini 'da kiri azi miveleri i. Ani, mi obi vutini nezu kini 'ba azi nderi nga kililiru.
- ◆ Mi ezi mungu ma tia, ma ati mi mini azi mivele'diyi ngaria akua azini azi paria.
- ◆ Le mima isu e'yo odriru mima eri ojizu ci
- ◆ Mi otu mivele sawa kililiru. Mi osi e'yo mini le 'ye o'du vusi 'diyi va mini ecozu e'yo mini 'ye ra 'diyi amazu o'duni ideria.
- ◆ Imba sawa ma ta ecozu mivele azi ngazu mini oturi le dika 'ba azi ka mi ai e'yo azi 'yezu, le mi ece erini sawa tambaza ma e'yo okporu. Ika sawa tamba omu 'bani mi omvezuri ma alea, omu nderi ka e'do vile, mivele otuta azi ka te ovu drile 'dale ci, sawaniri ka ca'bo, mi eco ece 'ba te sawa eza'ba 'diyini kini le mima mu ra .
- ◆ Mima isu sawa ovuzu o'bi andra mi pe'ba 'diyi 'be ongulumua indi. Le inira kini mi sawa 'disi 'ba ambuni.
- ◆ Le mima e'do kombiyuta ayu o'duko fezu vini e'yo azi 'diyi 'yezu indi. Ecetasi, mini mivele ripoti sizu vini edrizu email si, eri fe mi ezani sawa ku dika mi ezani robia angiri (aci-pani) ku.
- ◆ Mi isu 'ba azi mi azakozu akua ci, mini ecozu azi amve 'diyi ngazu kililiru.
- ◆ Le mima otu mima edri kililiru. Ecetasi mi ece 'ba mi pe'ba 'diyini o'du vini sawa mini ecozu drifuzu eyi'be 'diyi ra. Ife eyini mivele namba simu veleri ci
- ◆ Iku sawa azi a-azu 'ba mivele akua 'diyi 'be indi
- ◆ Mi oti e'yo mini le 'ye 'diyi okponi vusi.
- ◆ Mivele akuri ma ovu asianzuru a'dusiku ika azi nga de 'bo, le mima mu avalu akua.

- ◆ Ika ovu agupi 'be, mi o'bi otuta mini otu 'diyi ece mivele agupini ra dika l'ba mile agupi azi ma dria ku.
- ◆ Mi isu sawa azi kala mini indi. 'Dini nga fe mi sawa isu egata egazu azi ma dria vini e'yo azi 'diyi ma dria indi. Mi vini nga egata isu ecozu e'yo mini ama mima edria ku 'diyi otuzu indi.
- ◆ Le mima e'do azi ale 'ba akua 'diyi 'be indi.

ANDRITA ONGULUMUNI VINI GERI O'BINI ECOZU AZAKOMA EYINI ISU 'DIYI MA E'YO ONIZU

ALATA MA ALEA

Azini: Ecozu azakoma 'bani eji arojoa oku ma azakozu 'diyi andrizu vini amazu.

Arojo ma ru.....

Angu 'bani arojo isuzuri.....

Ba azakoma andri'ba 'diyi.....

Mba o'du 'bani azakoma andrizuri.....

A: Zita 'ba azi nga'ba arojoa 'diyini 'diyi

1. Ba azi nga'ba arojo ma alea 'diyisi dika eyi azi ngoleri nga?
2. Le te 'ba azi nga'ba 'diyi ma kalafe ma ovu si, 'ba ka ayota okalamvu alata niri ayuria?
3. Ba azi nga'ba 'diyi ma kalafe ka ovu were, eri 'dini a'dusi?
4. Daktari, nasi vini nasi anzi osi'ba okuni 'diyi emu arojoa pale si?
 - a. O'du drias
 - b. Pale alu wiki vusi
 - c. Pale iri wiki vusi
 - d. Emukini aluni ku

B: Zita aro arojoa 'diyi ma dria 'diyi

5. Aro ayota okalamvu alataniri ni le arojo alu alu ma ovu eyi'be 'diyi arojo 'di ma alea ci?
6. Aro nde 'diyi caki ra?
7. Arojo 'dini a-a aro koko sawa ngopi?
8. Sawa azi 'bani aro ayuzu ku kaniku aro ma mba o'duni idezu ra 'dini ni ci?

9. Ba aro eji sawa kililiria?
10. Aro oku oporovu ru 'diyini 'diyi ci?

C: Zita azakoma 'bani fe oku oporovu ru 'diyiniri

11. Arojo 'di ma alea matenite okuni osizu ci? (E/yo)
12. Ika omvi 'e', matenite ma alea pari lazú 'diyi ci dika eyi si?
13. Arojo ma alea 'ba azi nga'ba matenite-a 'diyi caki ra?
14. Oku kaki e'yo isu anzi osiria, 'ba eyima azako ngoniru?
15. Arojo 'di ma 'bile 'bani otu sazuri ci?
16. Arojoni oku oporovu ru 'diyini afa 'bani omve mama kit ru 'diyi fe ra?
17. Azakoma azi arojo ni fe ayia oporovuru 'diyiniri ngoni?
18. Pari angu osizu erisi ni ci?
19. Afa ayuzaru 'diyi a'duni?

D: Zita anzi otita esele si ma dria

20. Arojo ni azakoma ecozu anzi otizu esele si 'diyi fe o'bi eyini ra?
21. Geri anzi esele cozu 'diyi ma esele emivu 'diyi ngoyi i?
22. Ba agupi oru vini ai azakoma anzi ma esele cozu 'diyi ayuzu ra?
23. Arojo gamete vele 'diyi o'duko fe o'bi eyini azakoma anzi ma esele cozu'diyi ma dria geri ngosi?
24. Arojoni aro 'bani so anzi ma rua 'diyi so ra?
25. Arojo 'dini azakoma o'bu ondrindrianiri atrizu engazu ayia vu cazu mva ma ruari fe ra?
26. Arojoni o'bini asi omiza fe ra?

E. Zita alata ma driari

27. Jo were arojoa ci?
28. Yi ala arojoa ci?
29. Jokoni arojoa ci?
30. Jokoni arojoa ci?
31. Aci arojoa inisi ci?
32. Ba azi arojoa 'diyi ati'ba 'diyi ma kalafe ca ra?
33. Pari gasia 'bezu 'diyi ci? Dika 'ba osi e'yo ecezu 'ba gasia alu alu be ngoa ya ri gasia pari ma rua ra?

F: Zita ngiringiri vini aco aku eseleasi 'diyi ma dria 'diyi

34. Arojo ni 'ba 'bani co akua ngiringiri talasi 'diyi ma azako ngoniru?

35. Aro 'bani fe 'ba 'bani obi lazú okposi 'diyini ecozu drile onzi o'bu ondrindria ni ri isuzuri atripi 'diyi arojoa ci?
36. Arojoni ripoti arojo veleri fe 'ba 'bani obi lazú okposi 'diyi ma azakozu ra?
37. Azakoma azi ndu arojoni fe 'ba 'bani co akua ngiringiri talasi 'diyi ci?

G: Zita robia ma dria 'diyi

38. Robia 'bani otu arojoni ri ngopi?
39. Ba robia 'bani fe arojoni ri ayu ngoniru?
40. Geri ndu arojoni robia isuzu ni ci?
41. Gamete ni robia fe arojo 'dini si dika robia arojo ni isu geri azi 'diyisi ri si?
42. Arojoni robia azi isu ima drisi ra?
43. Arojo 'dini robia isu azi ngazu sawa kililiria kani vile (Dika robia ka eca vile, eri sawa 'du ngopi?
44. Arojo ma otuta 'bani 'ba kala edri okuvele 'diyi ma azakozuni ci?
45. Arojoni robia eyini isu vini geri eyini robia nderi ayuzu 'diyi 'ba bodi ma dria o'bini nezaru ra?
46. Otuta 'bani andra otu 'diyi ngoni dika 'bani 'ye 'bo 'diyi ngoyi i? E'yo azi 'bani nga 'ye kuni ci dika 'ba 'yeni nga ku a'dusi?

H: Zita driceza ma dria 'diyi

47. Arojo ma komiti arojo ocezu ci?
48. Komiti ni ri ti ecita ma alea pale si?
49. Ba komiti-a 'diyi niki eyivele azi 'diyi ra?
50. Arojo ma bajeti 'bani ai ra ni ci?
51. O'du 'bani 'ba avalizu kari Uganda ni ri ma alea 'diyisi, 'ba arojo ma ti zi ra?
52. Ba arojo ma tizi sawa si dika 'ba opi sawa si?
53. Arojoni robia otu vini ayu ngoniru?
54. Bani otuta robia niri oturia 'ba 'ba azi 'diyi ma egata isu indi?
55. Geri o'bini ecozu eyima onota ecezu arojo ma drile eyini ni ci?

56. E'yo azi 'bani isu driceza arojo veleri ma dria ekile robia oguzaleni ebi ovuci? Dika 'ba ko eyima aza ngoniru?

OSISIA 'BANI AYU OSISIA 'DI SIZU 'DIYI

- ◆ ACFODE (2012) Handbook on Governance and Gender Accountability
- ◆ Constitution of the Republic of Uganda, 1995
- ◆ Convention on Elimination of all Forms of Discrimination against Women (1979)
- ◆ Forum for Women in Democracy (2010) The Winning Campaign, A women's Guide to Winning Political Elections
- ◆ Local Government Act, CAP 243
- ◆ Sheila Kawamara Mishambi; Paper on Advocacy (2013) presented at a Training of Trainers Workshop for Trainers of District Women Councilors
- ◆ The Uganda Women's Caucus, Paper by Forum for Women in Democracy
- ◆ Women's Democracy Network-Uganda Chapter (2011), Training Manual for Women Councillors
- ◆ Women Democracy Network-Uganda Chapter (2011) Brief on Women Caucuses
- ◆ Women's Democracy Network-Uganda Chapter (2011), Brief for Local councillors on Chairing Committee Meetings
- ◆ Uganda Women's Network Hand book on Advocacy (2011)
- ◆ UNDP (2010) Handbook for Women Candidates
- ◆ UNDP (2011) Handbook on Monitoring and Evaluation & District Participatory Planning and Budgeting Process (Puntland & State of Somalia)
- ◆ Universal Declaration of Human Rights (1948)
- ◆ Uganda Law Reform Commission (2012); Making Ordinances and Bye-laws in Uganda

E'yo amuti UWONET ru ri ma dria

Uganda Women's Network–UWONET, eri amuti lepi ojata ejipi tualu amuti 16 e'yo oku ma dria 'diyi ma azakopi 'diyi 'be vini oku ceniru 'diyi 'be 9. Amuti 'di e'do eli 1993 si ecozu amuti ndundu atizu e'yo oku vele 'diyi ma azakozu tualuru, tuni e'yo openduni oku ma rua ri.

E'yo eyini le neri

Uganda opendu oku ma rua ri kokori

Azi

Ecozu memba vini 'ba le'ba oku ma e'yo ma azakopi 'diyini ecozu okpo isuzu azi eyini nga 'diyi ma alea, embata isuzu geri azi ngazu ri ma dria, robia ndazuri ma dria, ojata oruzu ri ma dria ecozu e'yo 'yezu okuni trotro 'bani 'ye agupi ni 'diyi le.

Project Supported by the

Plot 198 Old Kira Road Ntinda.

P.O. Box 27991, Kampala, Uganda

Phone: +256 414 286539

Email: info@uwonet.or.ug

Website: www.uwonet.or.ug

Facebook: <http://www.facebook.com/uwonet>

Twitter: [@uwonet](https://twitter.com/uwonet)